

LE A LUKA NA SËB A YESU 'YER NUĆ

I Nitää le a nücoo na mõ man a le na i a sì ber anyā pō, **II** a le in yelmäe, ba dōc be be na ba nyen nübır a pielfu, na ba i a 'yer nyā gbägbaar. **III** A le jūu n baraa Teofilusı, n mü mõn vıer a 'yer tı tān a pielfu nyę ka a i yelmäe le, ka n buorɔ ika n sëb a le na tu taa kʊ fu. **IV** Ka fu na tōc bōc ika a le ban will fu in yelmäe.

V A Judiya Nää Herod sōc, a Juu nibe boorloro āsuc ben be ban buorɔ Jekariya wu pucc naa a Abija gbul pō ka a wu pucc yuor di Elijaheti na yi a Aaron buorɔ pō. **VI** Ba jaa ayi yele tor Nääajmın së ka ba turo a le a Nääajmın nee na 'yer na baa tara chefu ε. **VII** Tiche baa tara bie ε, bojūu a Elijaheti abbaa ka 'lɔ naa sūre jaa nyōc.

VIII A mü lıor wa ta a Jekariya ka wōn tō a boor lofu tōmō kʊ Nääajmın. **IX** Gbām le ba gba ir wu nitää le a ba boorlo tōmō na be, ka wōn ma kpe a puorfu yir tı chum a tāi nyūu vila ala. **X** Ka a sōc na wa ta ika wu chum a tāi nyūu vila anyāna, a nibe ara naa a yōo puoro.

XI Be le a Nääajmın malaka wa dūu wu be a tāi nyūu vila chumfu jie a nūsōc jie. **XII** Jekariya na wa nyę wu a le, püla cō wu naa ka dābāe kpe wu. **XIII** Tiche ka a malaka 'yer kʊ wu, "Jekariya ta joro dābāe ε, Nääajmın wōn a fu suɔrfu, a fu pucc Elijaheti na doon dabile ka fu 'yōc a wu yuor Jecen. **XIV** A wu yele na in nōc kpe fu ka fu chile

ka nūyōc mī chile a wō dōcfū jūu. **XV** An i wōn in kpēs a Nāaŋmīn niem, wō kō nyū dāa ban 'yōc dābul ε, bojūu Nāaŋmīn Sīe na sēe wōn be a ma puɔm. **XVI** Wōn lēb naa a Isūral nūbe yōc jie waan a ba Nāaŋmīn sē. **XVII** Wōn den a sī Soro nie nī a sīe nī a kpēc 'lō na dōc be a Elaija 'yōc, na wō lēb sāamīne ka ba tara a ba bibiir tīer. Ka bawōnsi mī nyē yē na ba maala yeltorsi na wō vē ka nūbe mī chōor ba māe gun a sī Soro."

XVIII Ka a Jekariya sōv a malaka, "Nmīne in ȳrē wa sōc a nūtō fon 'yer? Maa nī n pōc jaa kor naa." **XIX** Ka a malaka 'yer ku wō, "Maa le a Gabūrel na ma ara a Nāaŋmīn niem, 'lō le tō ma nī a 'yer nyā ȳka n wa 'yer a 'yer nōc nyā ku fu. **XX** A le jūu fon in wōo fo kō le tōc 'yer 'yer ε, wa tān a bībir 'lō a anyāna na i bojūu faa sōc de a 'yer ala na wa i a sōc 'lō na sēe ε."

XXI A nūbe bala na be a yōo chele a Jekariya wōn kor a le a Nāaŋmīn puorfū yir, ka chīcham kpe ba. **XXII** Be le ka wō wa yi tī wō kō le tōc 'yer 'yer ε, ka a nūbe bōcōn ȳka wō nyen nyefū kōc bojūu nuur kaalfū le wō mana nī ba tī kō tōc 'yer ε.

XXIII A le a wō tōmō bībie na wa baar be a Nāaŋmīn puorfū yir, wō lēb kul a wō yir. **XXIV** A anyā puor le ka wō pōc Elijabeti tara puɔ na wō sōc ȳmersi anūu. **XXV** Na wō pāa 'yerε, "Nyē le a Nāaŋmīn na maal ma, a wō maal vīla bībir vīe naa ka wō ir ma a vī yin a nūbe niem bar."

XXVI Elijabeti puɔ na wa ta ȳmersi ayuɔb, Nāaŋmīn tō naa a Gabūrel a tēe na be a Galilee paal pō ban buɔlō Najareti, **XXVII** be le pōcsarbile

kő̄ be, ka daba ban buōlɔ̄ Josefu na ı a Nāa David yō̄ ηmaa baraa na kul ka a pɔ̄obile yuor di Mεer. **XXVIII** A malaka chen a wu s̄ē t̄ 'yer, "N puorfū naa, fū ın n̄'yō̄ naa, Nāaŋm̄in ben a fo s̄ē."

XXIX Ka dābāe nyō̄ a Mεer n̄i a puorfū nyā burō, na wu surō wu māe a puorfū nyā par. **XXX** Tiche ka a malaka 'yer ku wu, "Ta joro dābāe ε, fū ın n̄'yō̄ naa Nāaŋm̄in niem. **XXXI** Fon tara na pū̄c dō̄c dabile, na fū 'yō̄ a wu yuor Yesu. **XXXII** Won ın kρ̄εs̄, ka ba buōlɔ̄ wu a Nāaŋm̄in na be a Saaju Bie. A sı̄ Soro Nāaŋm̄in na den a wu sāa David nāalō̄s̄ ku wu. **XXXIII** 'L̄ le na di a Jekɔ̄b yir nāa jaa kpo kpo, a wu nāa kō̄ wa baar ε." **XXXIV** Ka a Mεer suor a malaka, "N ba ta daba sere ε, t̄ ηm̄ine ın ire wa dō̄c a bie?"

XXXV Ka a malaka 'yer ku wu, "Nāaŋm̄in Sı̄e na wa kpe fū naa, ka a Nāaŋm̄in kρ̄εc̄ wa ger pō̄c fū a bichechē 'l̄ fon na dō̄c̄, ban buōlɔ̄ wō̄n Nāaŋm̄in Bie. **XXXVI** Nyε a fū yεbe Elijabeti gba na ı a pō̄c abbaa na wu nyō̄ t̄ wu tara na pū̄c na dō̄c̄ bie, chuur ayuɔ̄b n̄i nyā won gal. **XXXVII** Yele jaa ba ı tuo Nāaŋm̄in s̄ē ε." **XXXVIII** Be le a Mεer 'yer, "Nyε, Nāaŋm̄in gbāgbaa le n ı, a ı a le ku ma fon 'yer?" Ka a malaka bar wu t̄ chen.

XXXIX A s̄ō̄c̄ 'l̄ōnō̄ le a Mεer pō̄c yi do a tō̄c ju a Judiya tēe pō̄. **XL** Wu t̄ kpe naa a Jekariya yir na wu puor a Elijabeti. **XLI** Elijabeti na wō̄ a Mεer puorfū ka a bie ɔ̄c̄ l̄eb be a wu pū̄om ka a Nāaŋm̄in Sı̄e s̄ee a Elijabeti. **XLII** Ka wu ηme chelma 'yerε, "Nāaŋm̄in s̄ō̄u fon gar a pō̄bō̄ ba jaa, na wu m̄i s̄ō̄u a bie 'l̄ na be a fū pū̄om.

XLIII Tiche nyε 'yōčfu na kaara, ka a n Soro ma wa a n sε? **XLIV** ln wa wō a fu puorfu a bie na gā a n pūčm ēčon līeb nī pūpel. **XLV** Pūpel suč le fu i an i fu soon de a le a n Soro na tō, ka ba wa 'yer fu ika an i naa a le."

XLVI Ka a Meer 'yer, "N pεen Nāaŋmīn nī a pūč wō jaa. **XLVII** A n sīe chile naa a Nāaŋmīn na i a n Fafaara 'yōč. **XLVIII** An i wō tīertō a wō gbāgbapčobile māe siirfu. An yi dīna chiine, a dōč tu taa ba jaa na bučlō ma naa bōčsōn suč. **XLIX** An i a Tōčfu Suč le maal a le kō ma. A wō yuor iñ chechē. **L** A wō nībaal be naa a bala na joro wō dābāe sε, yi a yōn tī tān a yōn suulsı. **LII** A wō nūu tōn tōberε, wō yēyel naa a bala na bučrō a yuor a ba tīer pō bar. **LIII** Wō dōčn nāmīne a ba nāa dakčor jur bar, tiche na wō 'mčor a bala na siir a ba māe ka ba do saaju. **LIV-LV** Wō sōvn a wō gbāgbaa Isīral tī tīertō ika wō kaa Abraham nī a wō yōn nībaal bībir jaa, nītāa le wōn dōč 'yer kō a sī sāamīne."

LVI Meer jānε na a Elijaheti sε ḥmersı ata tī līeb kul a wō tēe.

LVII Elijaheti dōčfu bībir wa vīe naa ka wō dōč dabile. **LVIII** Ka a bala na kpiere gbūr a Elijaheti nī a wō yir dēme na wō lē a Nāaŋmīn na maal vīla kō wō ba pūč mī pēl naa a wō kaar.

LIX A ber aniin daar ba wa naa ika ba wa ḥmaa a bie yūr, na ba ta bučrō ika ba de a sāa yuor 'yōč wō bučlō a Jekariya. **LX** Tiche ka a ma ba scō ε, tī 'yer, "A bie yuor din Jōčon." **LXI** A ba 'yer kō wō, "Fu bal nīrε jaa ba di a yuor nyā ε."

[LXII](#) Tı na ba pāa 'lūr suor a sāa a yobuor won buɔrɔ ıka ba 'yōč a bie. [LXIII](#) Ka wō man ba ıka ba ku wō bon ka wō seb, won ben wa de a bon na wō seb, "A bie yuor din Jōčn." Ka neer 'maa ba jaa. [LXIV](#) Ajienaa le a Jekariya nēe mī 'laa ka a jālbir bal ka wō tōč 'yerε na wō peere Nāaŋmīn. [LXV](#) Ka dābāę kpe a bala jaa na gbūr a be ka nūbe 'yerε ka a yaar de a Judiya tēn ala na be a tōn ju. [LXVI](#) Nīre jaa na wō a nītōč a ma 'maa won nēe ka wō ma suor, "Nmīne le a bie nyā na wa kaara?" Bojūu a Soro nūu dōčl naa a bie.

[LXVII](#) Jekariya na ı a sāa, Nāaŋmīn Sīe seε wō naa ka wō 'yerε, [LXVIII](#) "Pεefu wō ta a Isīral Nāaŋmīn, bojūu wō wa naa wa faa a wō nūbe. [LXIX](#) Wō ku sīn gādaa ıka wō faa sī na yi a wō gbāgbāa Nāa David yir, [LXX](#) nītāa le won dōč tu a wō 'ye'yerbe cheche bala sē a kōr jaa ka ba 'yer, [LXXI](#) ıka wō faa sī a sī dōdēme sē, na wō faa sī a bala na laar sī nuur pō. [LXXII](#) Wō maal a nītōč ıka wō wiil nībaal ku a sī sāamīne, na wō le tīer a wō netr cheche 'lō, [LXXIII](#) a le won pō ku a sī sāakpā Abraham. [LXXIV](#) Wō pōn 'yer ıka, won faa sī naa a sī dōdēme nuur pō, ka sī puoro wō kō le joro dābāę ε, [LXXV](#) na sī ı cheche nī nītorsı a wō niem a ber a jaa. [LXXVI](#) A fōu na ı a n bie ban buɔlɔ fu naa a saaju Nāaŋmīn 'ye'yerε, an ı fōu le na de a sī Soro nie chōčr a wō sōr, [LXXVII](#) na fu vē ka wō nūbe bōč a faafu sōr, na ba nyε yelbier vē kufu. [LXXVIII](#) Nāaŋmīn na tara nī sī nībaal jūu, wō vē naa ka a fafaara pur chaar 'yōč sī yi a saaju, [LXXIX](#) na wō chaar 'yōč a bala na kpīere a libe pō, tī be a kūu gāagiel pīlem, na wō wiil a

sı gbęę ka a de nyă'maar sör."

LXXX A bie nőč naa ka a sıę kpęč be a wu sę. Męgőč po le wu kpıere tı tān a bıbir 'lč wuń na wiil a wu māę ku a Isıral nıbe.

II

I A ber ala po, a paal Nākpęč Siisa Agustus 'yer naa ıka ba sör a nıbe ba jaa na be a Worom paal po. **II** A sɔrfu nyă le ı a sɔrdőč ban sör a nıbe ka a Kiriniyus mı ı a Siriya nää. **III** Nıre jaa kul a wu māę tēe ka ban tı sör wu.

IV Ala le so ka a Josefov mü na yi a Najareti tēe na be a Galilee wer po, na wu chen a Judiya wer po, a Nää David tēe ban bučlo a Betilehem, bojūu a Nää David yir le wu yi tı le ı a wu bal nıre. **V** Josefı tara na a Męer na tara a puč wuń bučro a kulfu 'mataa chiin ka ban tı sör ba. **VI** A le ban be a Betilehem ka a Męer bie döčfu daar ta. **VII** Ka wu dōč a pčcsarbie ka wu ı dabile a wu vil wu a fobaa gaal a dōn muor 'wɔfı jie bojūu baa nyę jie na kpe a sāanba kpefı jie ε.

VIII Pechiinbe mü dōč gbor a tēe na ba gän a ba piir be a mőč po kaara. **IX** Ka a Nāaŋmın malaka yi a saaju wa a ba sę, ka Nāaŋmın tıır chaar poč ba, ka dābāę kpe ba. **X** Tıche a malaka 'yer ku ba, "Yı ta joro dābāę ε, 'yer nőč le n waan a yi sę, an ıń chılfı kpęč ku a nıbe ba jaa. **XI** A dına tāscoč ba dōč naa a Fafaara a yi 'yőč a Nää David tēe po. Wu ı naa a sı Soro nı a Nı-iraa. **XII** Jāne yın na de bōčon wu nı nyă. Yın nyę naa a bipıla ban vil a fobaa gaal wu a dōn muor 'wɔfı jie."

XIII Ajienaa a saaju malakası yčč wa naa wa 'matāan a malaka 'lč a ba dāna a Nāaŋmın 'yerε

ní, XIV "Túr wó ta a Nääñmín na be a saaju, ka nyä'maar mí be a níbe bala na pële a wó puó a wer po."

XV A malakası na wa bar ba tú lięb do a saaju, ka a pëchiinbe 'yeré körö taa, "Yí i a sí chen a Betulehem tée po, tú kaa a yelnyine na i ka a Nääñmín tő 'yer sí." XVI Be le ba poó chen tú nyé a Mëer ní a Josefu ní a bipüla na gä a dön móor 'wófv jie. XVII A le ban wa nyé wó, ba 'yer naa a le a malaka na 'yer ku ba a bibile yele. XVIII A bala ba jaa na wó a le a pëchiinbe na 'yer a bie 'yer ku ba, ka neer 'maa ba jaa. XIX Tiche ka a Mëer 'yöö a anyäna a wó puóom tara tiere. XX A pëchiinbe lięb chen a piir jie tú daña Nääñmín na ba pëere wó a ala a jaa ban wó tú nyé a le a malaka na 'yer ku ba.

XXI A ber aniin na wa ta, ba ñmaa won a yuor tú 'yöö wó a yuor Yesu, a yuor nyä le a malaka 'yer ku a Mëer tú ka wó wa tara a puó. XXII Mëer na wa baar a padçor a le a Mosesi nee na 'yer, Josefú ní a Mëer den a bie chiin a Jerusalém na tú ku a Nääñmín. XXIII Nitää le a Soro na 'yer, "Yí de dabil döö jaa ku a Soro." (*A Yifu Gän 13:2, 12*) XXIV Ba den a boorlo bomo ala a Soro na 'yer ika, "Nmama ayi biú papa polo ayi tú pol a ba mäe." (*Mosesi Gäma Na Tu Ata 12:8*)

XXV Daba kőö döö be a Jerusalém ban buoló Simeon na wó i nitor na waa baala Nääñmín e. Wó mí döö chèle a Isíral níbe faafó bíbir ka a Nääñmín Síe be a wó së. XXVI A Nääñmín Síe 'yer ku wó ika won nyé naa a Ni-iraa 'ló a Soro na tő ní níbir tú kpi. XXVII A Nääñmín Síe vén ka Simeon chen be a Nääñmín puorfó yir bëchaar

pō, ka a i a Josefu nī a Mēer mī waan naa a ba bie Yesu a be na wa ir a nee. **XXVIII** Ka a Simeon de a bie 'yōo a wo nūu pō tī puor Nāaŋmīn yāan 'yerε, **XXIX** "Tōonō sō, nītāa lē fōn tīr a fō nēe kū a maa na i a fō gbāgbāa, fōn tōo bar ma sōr nī nyā'maar. **XXX** Bojūu n nībir nyē naa a fafaara, **XXXI** 'lō fōn choor ka nīre jaa nyē wō. **XXXII** Wōn īn chāa wiil a nībe bala na ba i a Juu nībe ε, tī na wō i tīr kū a fō nībe Isīral."

XXXIII Ka a Yesu sāa nī a ma nēe 'maa a lē a Simeon na 'yer a wō yele. **XXXIV** Ka a Simeon pāa 'yer nēvīla 'yōo ba, tī 'yer kū a Mēer na i a ma, "A bie nyāna lē Nāaŋmīn kū a Isīral nībe, ka ba yōo na ḥme gber lo tī ir, na wō i jāne ka ban 'yerε kperε nī wō. **XXXV** Nībe yōo pōtīr na gān chāa pō, ka a fōu mī pōo sōo fīka sōo ban chōr fō."

XXXVI Pōo na i a Nāaŋmīn 'ye'yεrε ben be ban buɔlō Ana na wō i Fanuwel bie na wō i Aserī bal nīre, na wō i pōo nyōo. Wō kul sīrē maal yuomo ayopōi. **XXXVII** Ka a sīrē kpi tī wō i a pōkōr maal yuomo lījaanaar nī anaar (84). Waa gala a Nāaŋmīn puorfū yir ε, tīchē wō ma ben be na wō ma gal bōdiir tī sōrō Nāaŋmīn tāsōo nī a mōtōo. **XXXVIII** A sōo 'lōnō lē wō wa a ba sē tī dān Nāaŋmīn tī na wō 'yer a bie 'yer kū a bala jaa na chele a Jerusalēm faafū bībir.

XXXIX A lē a Josefu nī a Mēer na wa ir a nee maal a lē a Soro na bin, ba līeb kul a Najaretī na i a ba tēe na be a Galilee wēr pō. **XL** Be lē a bie tī nōonō nī fōo na wō seēn yē ka a Nāaŋmīn wāefū be a wō sē.

XLI Yuon jaa a sāa naa ma ma chen a Jerusalēm tī lōo na ba di a Gōl Bar Difū. **XLII** Yesu na wa nyē

yuomo pie nı ayi ba tara won don a Difü nyā jie nitāa le ban ma ure. [XLIII](#) A Göl Bar Difü ber na wa baar; ba lieb kulo a ba tēe tiche a Yesu bar a Jerusalem ka baa bōon ε. [XLIV](#) Ba tīer ika wu taa pōo a ba nibe kulo nı ti chen bıbir bō'yen baa nye wu ε, na ba pāa yuɔrɔ buɔrɔ wu a ba nibe nı a ba nubōonsı nı a ba barmine s̄. [XLV](#) Ban ba wa nye wu ε, ba lieb chen a Jerusalem a wu bōfū jie. [XLVI](#) A ber ata daar le a ba tı nye wu a be a Nāaŋmın puorfū yir bechaar pō, ka wu jāne a wiwiilbe chara pō chele a le ban 'yere na wu surɔ ba suɔrfusi. [XLVII](#) Nire jaa na wō a le won ire a 'yersı par a chō chō nee 'maa ba naa. [XLVIII](#) A sāa nı a ma na wa nye wu a ba nee mı 'maa ba naa ka a ma suor, "Pa n bie, bo le fū maal sı a nıtō, ka maa nı a fo sāa yɔbo fo lēee wa faa?"

[XLIX](#) Ka Yesu suor a ma, "Bāa 'yōɔ le yı yuɔrɔ buɔrɔ ma? Yaa bōɔ ika in be naa a n Sāa yir ε?"
[L](#) Tiche baa bōɔ a anyāna won 'yer ku ba par ε.

[LI](#) A wu ir pōo ba, a ba pāa kul a Najareti a wu tı wōnō a ba toor, tiche ka a ma 'yōɔ a 'yer anyāna a jaa a wu puɔm. [LII](#) Ka a Yesu nōnō nı yē nı a kpēe ka wu yele nōmō a Nāaŋmın s̄ nı a nibe s̄.

III

[I](#) Yuon pie nı anuu le a Tiberiyus Siisa di a nākpēe ka a Pontius Pilate mı ı a Judiya paal nıkpēe ka a Herod mı di a Galilee nāa ka a wu yebə Filip mı ı a Ituriya nı a Tırakonıtis nāa. Ka a Lisaniyası mı di a Abilenı nāa. [II](#) Anası nı Kayafası bala le ı a Juu nibe bɔɔrlo nıbere. Ka a Nāaŋmın de a wu 'yer ku a Jekariya bidaba Jɔɔn

be a məgőc pō. **III** Wu yon a tēn ala a jaa na jilõ a Jordan man na wō 'yere kʊrɔ a nibe, "Yi l̄eb a yi t̄er na yi so a Nāaŋm̄in k̄õ, ka Nāaŋm̄in v̄e a yi yeldəbe k̄u yi." **IV** N̄tāa le a Isaiya na s̄eb a wō gān pō, "N̄re 'yere naa be a məgőc pō, 'Yi ch̄ɔr a si Soro s̄or, na yi maal a wō s̄or ka wo tor. **V** Na yi 'm̄r a k̄ulsı, na yi ɻ̄mer a t̄õn n̄i a gb̄gb̄ensi ka a jātaa. Yi maal a s̄ogɔrsı a jaa ka a tor, na yi maal a s̄or nyara nyara ka wō sal. **VI** N̄saal b̄urɔ ba jaa na nyen Nāaŋm̄in faafu.' " (*Isaiya 40:3-5*)

VII Ka a n̄iyɔc bala na waara a J̄ɔn s̄e a Nāaŋm̄in k̄õ sof̄ 'ȳõ, ka wō suur ba, "Yin waa bibiir, an le 'yer k̄u yi ɻ̄ka yi jo yi a Nāaŋm̄in suur na waara a yi s̄e? **VIII** Yi v̄e ka yi bef̄ wiil ɻ̄ka yi l̄eb a yi t̄er. Yi ta ch̄ene 'yere kʊrɔ a yi m̄āe ɻ̄ka, Abraham le i a si sāa, n 'yere na kʊrɔ yi ɻ̄ka Nāaŋm̄in na t̄õn maal a kusib̄ anyāna a ba l̄eb i a Abraham bibiir. **IX** A 'lar d̄oɔl a t̄ie nyib̄ ju, t̄ie jaa ba wa w̄nõ w̄ s̄õn ε, ban ɻ̄maa w̄n l̄ob 'ȳõ b̄uu pō."

X Ka a n̄iyɔc bala suur wō, "Nm̄ine s̄in pāa i?" **XI** Ka J̄ɔn 'yer k̄u ba, "Isuɔ jaa na tara fuusi ayi, wō ir āsuɔ k̄u a wō t̄o suɔ na ba tara ε, nyā m̄i na tara b̄odiir wō i a le." **XII** L̄opodierbe m̄i wan a J̄ɔn s̄e ɻ̄ka wō so ba a Nāaŋm̄in k̄õ, na ba m̄i suur wō, "Wiwile s̄i m̄i i ɻ̄m̄ine?" **XIII** Ka wō 'yer k̄u ba, "Yi ta ma de d̄oɔl a le ban ɻ̄ka yi de ε." **XIV** Sojası bam̄ine m̄i wan wa suur wō, "S̄in m̄i, s̄i i ɻ̄m̄ine?" Ka wō 'yer k̄u ba, "Yi ta fir n̄re de libir ε, yi ta m̄i ɻ̄maa jir kara d̄oɔl n̄re ε, na yi v̄e ka a yi s̄ayar s̄eeen yi."

XV Ka a n̄ibe m̄i na d̄oɔ 'ȳõ toor ch̄ele, pāa

tüere ika a Jœon le tőc i a Nı-iraa. **XVI** A Jœon 'yer ku ba, "Maa 'lɔ kőc le n suoro yi, tiche nure ãsuc na gar ma na wa naa, a wu nafoer mibe gba, n ba see ika n for e. 'Lɔ le na de Nääñmin Sıe nı būu son yi. **XVII** A ñmayuel naa ben a wu nūu po, a wu na yiel a möi a vafu jie na wu kpaar a bie 'yɔc a boor po tı chom a s̄scoer nı būu 'lɔ na ba tara kpñinfo bar." **XVIII** Jœon kpāa ban nı yelyoo na wu 'yer a Nääñmin 'yer ku ba.

XIX Tiche a nää Herod na de a wu yebə pɔc Herödiyas kul, Jœon 'yer wu naa ika a ba tara sor ka wu kul wu ε, tı 'yer wu a dəbe amine won i. **XX** Herod le maal dəer won vē ka ba nyoo Jœon tı 'yɔc a pɔcfu die po.

XXI Ban ba nyoo a Jœon pɔc sere ε, wu so naa a nıbe a Nääñmin kőc na wu mi so a Yesu a Nääñmin kőc. Ka a Yesu suɔrɔ Nääñmin ka a saaju yuo. **XXII** Ka a Nääñmin Sıe de papa āgān suu wa 'mar a Yesu ju, tı a kɔkɔr yi be a saaju 'yer, "Fõu le i a n Bidanõnaa ka fu yele pel a n puɔ."

XXIII Yesu nyen yuon lijer nı pie tı piel a wu tõmõ, ka nıbe tıer ika wu i naa a Josefu bidaba, na i a Heli bidaba, **XXIV** Matati bidaba, Levi bidaba, Melki bidaba, Janai bidaba, Josef bidaba, **XXV** Matatiyası bidaba, Amosı bidaba, Nahum bidaba, Esili bidaba, Nagai bidaba, **XXVI** Maat bidaba, Matatiyası bidaba, Semeyin bidaba, Joseki bidaba, Joda bidaba, **XXVII** Joanan bidaba, Aresa bidaba, Jerubabel bidaba, Sealtiel bidaba, Neri bidaba, **XXVIII** Melki bidaba, Adi bidaba, Kosam bidaba, Elmadam bidaba, Eri bidaba, **XXIX** Josua

bidaba, Eliyeja bidaba, Joram bidaba, Matati bidaba, Levi bidaba, [XXX](#) Simeon bidaba, Juda bidaba, Josefu bidaba, Jonam bidaba, Eliyakim bidaba, [XXXI](#) Melea bidaba, Mena bidaba, Matata bidaba, Natan bidaba, David bidaba, [XXXII](#) Jesi bidaba, Obed bidaba, Boajı bidaba, Salmon bidaba, Nason bidaba, [XXXIII](#) Aminadab bidaba, Aram bidaba, Hejoron bidaba, Pereji bidaba, Juda bidaba, [XXXIV](#) Jekob bidaba, Isaakı bidaba, Abraham bidaba, Tera bidaba, Nahor bidaba, [XXXV](#) Serugu bidaba, Wəru bidaba, Peleg bidaba, Eber bidaba, Sela bidaba, [XXXVI](#) Kainan bidaba, Afakadı bidaba, Sem bidaba, Nowa bidaba, Lamekı bidaba, [XXXVII](#) Metusela bidaba, Enok bidaba, Jared bidaba, Mahalaleel bidaba, Kenan bidaba, [XXXVIII](#) Enosı bidaba, Seti bidaba, Adama bidaba, Nāaŋmın bidaba.

IV

[I](#) Nāaŋmın Sıe səen a Yesu na wu lıeb wu yin a Jordan man jie kpẽn wu a mɔgőc pɔ. [II](#) Be le a tui beer wu kaa ber lujaayi, waa di bon jaa a ber anyāna pɔ ε, ka a kɔ kpε wɔ. [III](#) A tui 'yer ku wu, "Ala i fõu le a Nāaŋmın Bie, 'yer ku a kusibɛ anyāna, ka a lıeb bõdiir." [IV](#) Ka a Yesu 'yer ku wu ika, a səb a Nāaŋmın gān pɔ ika, "Bõdiir təe kɔ tɔɔ ku nure nyevvɔr ε." *(Mosesı Gāma Na Tu Anuu 8:3)*

[V](#) A tui le tara wun don tɔɔ ju tı wiil wu a nāa di jiir a jaa na be ka a wer pɔ [VI](#) tı 'yer, "In ku fu naa anyāna a jaa fɔɔ nı a ba nāyele, maa le ba de a ba fɔɔ ku, ka n mı na de ku nure 'lɔ jaa in buɔrɔ. [VII](#) Ala i, fu gbur dumo puor ma fõu le

so." **VIII** Ka Yesu 'yer wu, "A səb a Nāaŋmın gān pō ıka, Nāaŋmın tēe le a sēe ıka fu puor, na fu tōnō körə a 'lō tēe." (*Mosesi Gāma Na Tu Anūu 6:13*)

IX A tū le tara won chiin a Jerusalem ka wu tī do a puorfū yir jie 'lō na do na wu 'yer ku a Yesu, "Ala ı föv le a Nāaŋmın Bie ɔ̄ lo a tēe, **X** bojūu a səb a Nāaŋmın gān pō ıka, 'Nāaŋmın na vē naa ka a wu malakası wa gu fu taa lēs, **XI** na ba nyōo fu nī a ba nuur ka a fu gber kō ḥme küsır ε."

"**Yiel Gān 91:11, 12** **XII** Ka a Yesu 'yer ku a tū, a mī səb a Nāaŋmın gān pō ıka, "Ta bēer a fu Nāaŋmın kaa ε." (*Mosesi Gāma Na Tu Anūu 6:16*) **XIII** A tū na wa baar a bēer kaa anyāna wu bar won tī chen, tī le guro nī sōo kōo won le wa nye jie.

XIV Yesu l̄eb kul a Galilee nī a Nāaŋmın Sīe kpēc̄ ka a wu yele yaar a wer 'lō wu jaa. **XV** Wu tī wile naa a nībe a ba lōcfū jiir ka a nīre jaa pēere wu.

XVI Yesu l̄eb chen a Najareti be won nōc̄, a Pēnfū Bıbir Daar wu tī kpēn a ba lōcfū yir an ı le le wu ma ıre na wu ir ara na won kar gān.

XVII Ka ba de Isaiya gān ku wu, ka wu nyōo 'yer a jie 'lō ban səb, **XVIII** "Nāaŋmın Sīe be naa a n 'yōc̄, bojūu wu ir ma naa ıka n tī 'yer a 'yer nōc̄ ku a nōn dēme, naa mī tī 'yer ku gbāgbaar ka ban so ba māe, naa 'yer ku jōn ka ba yuo, naa 'yer faa a bala ban gere, **XIX** naa 'yer a Nāaŋmın maal vila yuon ku ba."

(*Isaiya 61:1, 2*) **XX**

Be le wu pilō a gān de ku a tōtōnō tī jāne, ka a nībe ba jaa na be a lōcfū yir kpa a nībie 'yōc̄ wu. **XXI** Ka wu piel 'yerε körə ba, "Dına a le yün wō a Nāaŋmın

gān pō, a ı naa a le.” [XXII](#) Ba jaa 'yere naa a wu sō 'yer ka ba neer 'maa a 'yer vielsı na yire a wu nee pō ka ba sūrō taa, “A ba ı a Josefov bidaba le a nyā ε?”

[XXIII](#) Ka a Yesu 'yer ku ba, “Süre jaa le, yin suur ma naa nı a sokpa nyā, ‘Titule, tul a fo māe, maal a ala fun maal a Kapenahum ka a fu tēe.’” [XXIV](#) A wu 'yer ku ba, “Yelmāe le n 'yere koro yi ıka, ba maa de Nāanjmın 'ye'yere a wu māe tēe pō ε.

[XXV](#) Yelmāe le n 'yere koro yi ıka pōkoyęc ben a Isıral nıbe wer pō a Elaija sōc, a war būn 'lō na dōc ḥamaa a yuom ata nı ḥmersı ayuob a wer wu jaa. [XXVI](#) Tiche Nāanjmın ba tō a Elaija a pōkoyęc ba nyā āsuč jaa sē ε, tı tō wu a pōkoyęc na be a Jarefat na be a Sidon wer pō. [XXVII](#) A Nāanjmın 'ye'yere Elisa sōc, kōkōn mı ben a Isıral nıbe wer pō tı āsuč jaa ba sa ε, ka Naaman na yi a Siriya wer pō ba le ε.”

[XXVIII](#) A niyoc bala na be a lōofu yir 'lō pō, ka suur kpe ba jaa. [XXIX](#) Ba ir da wu yin a tēe pō don a tōc 'lō ju a ba tēe na me buorō ıka ba daa wu lōb a tōc koro pō. [XXX](#) Tiche ka wu fuç yi a niyoc bala sālsōc a le na wu chen.

[XXXI](#) Be le wu suu chen a Kapenahum na be a Galilee wer pō, ka a Pēnfu Būbir Daar ka wu piel wile a nıbe. [XXXII](#) Ka a wu wiilfu 'maa ba nee bojūu a wu 'yer tara na kpēc.

[XXXIII](#) Daba mı ben a be a lōofu yir na tara a deer suō, ka a sideer be a wu 'yōc, a wu ḥme chelma suur, [XXXIV](#) “Ai, a fōu Yesu na yi a Najareti, bo fu buorō ka a sı sē? Fu wa naa ıka fu wa sōc sı bar bıu? N bōc naa a nınyine fun ı, fu ı naa a Nāanjmın nıchechę 'lō.”

XXXV Ka Yesu tān wu, “Pcc a nee tı wa yi a daba 'yōc.” A sīdeer daan a daba lōb a nibe niem tı na wu yi a daba 'yōc tı waa 'yōc wu baal ε. **XXXVI** Ka a neer 'maa a nibe ka ba suor taa, “Wilbuor mi nı nyā? Wu den kpēc nı tōcfu 'yer kū a sīdebe ka a yi.” **XXXVII** Ka a wu yele yaar de a tēn ala na jilō a be.

XXXVIII Yesu yi naa a lōcfu yir na wu chen a Simon yir. Ka āgān tō a Simon dāe ma ka ba suor a Yesu ika wu sōu wu. **XXXIX** Ka wu guunger a pcc na wu tān a āgān tol ka wu bar a pcc, ka wu sa na wu ir maal bōdiir kū ba.

XL A mōtōc na wa mōrō nibe waan naa ba baalsı a Yesu sē, ka wu dōol ba a wu nūu na wu sāa baal jaa bōrō ban waan. **XLI** Sīdebe yin a niyōc 'yōc tāna 'yerε, “Fū ın Nāaŋmın Bie.” Tīche ka a Yesu tān ba ka ba ta 'yerε ε, an ı ba bōcōn naa ika 'lō le ı a Nu-iraa.

XLII A wer na wa chaar Yesu yin tı jāne a jie āsuc wu yō, ka a nibe yōcō wu tı nyε a jie wōn be ba le bōrō ika wu bar ba tı chen ε. **XLIII** Tīche ka wu 'yer kū ba, “A seε naa ika n 'yer a Nāaŋmın nāalōu 'yer kū a tēn anyā mi bojūu a le 'yōc le a Nāaŋmın tō ma.” **XLIV** Tı na wu chene 'yerε a Nāaŋmın 'yer be a a ba lōcfu yie a Juu nibe tēe pc.

V

I Bıbir āsuc Yesu be naa a Genesareti man neε, ka niyōc ara jilō wu chele a Nāaŋmın 'yer. **II** Wu nyen gborsı ayi a gogoro neε a jānyōcōrbō na bar tı suu peεre a ba lōyaarsı. **III** Ka wu kpe a gboro āsuc pc na ı Simon bon tı suor wu ika wu daa

wu ka wu jāan a gogoro bālāa. Wu pāa jānē naa a gboro pō tī wile a nībe.

IV Wun wa baar a 'yer ka wu 'yer a Simon, "Daa a gboro chiin a kōdie pō na fu tī lōb a fu lōyaar."

V Ka a Simon 'yer, "Kpākpāana, tāsōo jaa le sī lōb lēsē tī saa nyōo bon ε, tīche fōn 'yer go, in lōbaa."

VI Ban wa lōb, ba nyōor jāyōo ka a lōyaarsı ırę na chier. **VII** Ka ba 'lur a ba taaba na be a gboro āsōo pō, ka ba wa sōo ba. Ba wa naa ka a gborsi a jaa ayi wa sēe ka ba ırę na mōr.

VIII Simon Pita na wa nyē a le, wu lon kpa a Yesu niem tī 'yer, "N Soro ser chen tī bar ma yelbe-ırę le n i." **IX** A jāyōo anyā ban nyōor jūu, 'lō nī a wu taaba neer 'maa naa. **X** Le le a Jemesı nī Jōon na i a Jebedee bibiir na i a Simon taaba. Ka Yesu 'yer ku a Simon, "Ta joro dābāε ε, an yi duna chiine fōn nyōorcı na nībe 'yōonō Nāaŋmın nāalōo pō." **XI** Be le ba tōo a gborsi waan a gogoro nee wa bar bomo a jaa tī turo a Yesu.

XII Yesu na wa be a tēe āsōo pō, daba kōkōmō baal na de a āgān wu jaa nyēn a Yesu na wu lo kpa tēe a Yesu niem tī svōr wu, "N Soro, fōo sōo, sāa ma." **XIII** Ka Yesu tur a wu nūu sūr a daba tī 'yer, "N sōo naa sa." Ajienaa ka a kōkōmō baal bar wu. **XIV** Be le a Yesu 'yer ku wu, "Taa 'yerε kurcı nīre ε, tī chen tī wil a fu māe ku a Juu nībe bōɔrloro na fu ir a nee 'lō a Mosesı na dōo 'yer ka a di dāasie ika fu in nīsō." **XV** Tīche ka a wu yele chene ḥme yaar a jie wu jaa ka a nīyōo wa chele a wu 'yer ka wu sāa a ba baalsı. **XVI** Tīche wu ma chene na tōo wu māe yin chēchē tī svōr Nāaŋmın.

XVII Bıbir ãsúo Yesu na wile ka a i a Faraseemine nı a Mosesı Nee wiwiilbe na yi a Galilee tēbil a jaa nı a Judiya ka bamine yi a Jerusalem mü ben be jāne. Ka a Soro ku a Yesu kpēc ika wu sāan baalsı. **XVIII** Dōor bamine tuon nıre nı sōc a nuur nı a gbeε na kpi waan buɔrɔ ika ba kpēn wu tı gaal a Yesu niem. **XIX** Ban ba wa nyere sør a nyūcɔ jūu, ba don naa gar ju tı yuo bɔc tur bar ka wu suun a sōc a nıbe sālsco tı gā a Yesu niem.

XX Yesu na nyε a le ban sɔc de, ka wu 'yer ku a baalaa, "N baraa, a fu yeldεbe vēn bar." **XXI** Ka a nee wiwiilbe nı a Faraseemine pāa jē tıere, "An le a nyā na jāne fere sōnɔ a Nāaŋmın yuor a nıtō? An le na tōo nıre yelbier vē bar ka Nāaŋmın tıe ba le ε?"

XXII Yesu bɔon a le ban tıere ka wu suor ba, "Bo le yi tıere a anyā a le a yi puɔm? **XXIII** 'Yer buor le i kōmōkōmō? N 'yer ika a wu yeldεbe vēn bar bıu n 'yer ika wu ir chiine? **XXIV** Tıche nıtō le yin bɔc ika a maa Nisaal Bie tara na kpēc a wer po na vē yeldεbe bar." Ka wu 'yer ku a dagbere, "Fōo le n 'yere nı ir 'mɔc a fu sōc kulo nı." **XXV** Ajienaa ka wu vaa ir ara a ba niem, 'mɔc a wu bɔgānaa peere Nāaŋmın kulo nı. **XXVI** Ka nıre jaa nee 'maa ka ba dāna Nāaŋmın. Ka dābāe kpε ba ka ba 'yere, "Sı nyen yelkal bala dına."

XXVII A anyā puor Yesu yin tı nyε lōpodiere ban buɔlo Levi na jāne diere wu lōposı, ka wu buol wu, "Ir turo ma." **XXVIII** Ka a Levi vaa ir bar bomo a jaa tı turo wu. **XXIX** Levi maal bɔdiir ku a Yesu a be a wu yir na wu buol a taaba lōpodierbe

ní niycc ka ba wa 'mataa dire. **XXX** Tiche a Faraseemine ní a Mosesi Nee wiwiilbe hūhūnō ní a yele nyā surō a Yesu poturbo, "Bo le so ka yi 'mataa dire ní a lōpodierbe ní a tōdēbe tōnbō?" **XXXI** Ka Yesu 'yer ku ba, "A ba i nire na kpēme le chiine title jie ε, tiche baalaa le ma chen. **XXXII** N ba wa ika n wa buol a nitorsi ε, n wa naa ika n wa buol a tōdēbe tōnbō ka ba wa lieb tier."

XXXIII Ka ba le suor a Yesu, "Nmīne a i ka Jōon poturbo ní a Faraseemine poturbo ma jēn kō suorō Nāajmīn, tiche ka a fōo poturbo ma tōo kpal a dib ní a nyūfu a le a tōtō?" **XXXIV** Ka a Yesu suor ba, "Fun tōo maal a bala ban buol a pōo paalaa jie ka ba jēn kō a pōo paalaa sīre na chēne be a ba sē o? **XXXV** Tiche bībir kō na wa nīe naa ka a pōo paalaa sīre yi a ba sē, a ber ala pō 'lō ban jēn ní kō."

XXXVI Sukpa nyā le wō lob ku ba, "Nire maa njmaa fōpaalaa se choo fōkoraa pō ε, 'lō be i a le a fōpaalaa na chēraa a fōkoraa, bōpaalaa ní bōkora kō tōo 'mataa ε. **XXXVII** Nire maa 'yōo dābāin a dāa wōkora pō ε, 'lō be i a le a dābāin na pur naa a wōo ka a dāa kpaar ka a wōo mi sōo. **XXXVIII** Ba ma den dābāin 'yōo a dāa wōpaalaa pō. **XXXIX** Nire wa nyū a dāgaa wō maa le buorō a dābāin ε, wō ma 'yer ika a dāgaa in gar a dābāin."

VI

I A Pēnfv Bībir ãswo daar, Yesu ní a wō poturbo kpēn tala a puo sālsōo, ka a wō poturbo piel fōrō a bōbie na ba njmīne ní a nuur ḥōrō. **II** Ka a

Farasee bamine suor ba, “Bo le yi ure a le na ba tara sør a Pënfö Bıbir Daar ε?”

III Ka a Yesu 'yer ku ba, “Yaa kar a Nääajmün gän pö nyę a le a David na dőč i nı a wu nıbe a kő na kpe ba ε? **IV** Wu kpẽn a Nääajmün yir tı de a paanđo ala ban bin ku Nääajmün na wu 'wob an ba tara sør ε, ka a Nääajmün bɔɔrlorbo tεε ba le ε. Tı de amine mı ku a wu nıbe.” **V** Ka a Yesu pāa 'yer ku ba, “Maa Nısaal Bie le i a Pënfö Bıbir Soro.”

VI A Pënfö Bıbir Daar ãsuo, wu ben a ba lőčfo yir na wu wile, ka a daba ãsuo be be a nūsđo na kpi. **VII** A Faraseemine nı a nee wiwiilbe buɔrɔ sør na gar 'yōč a Yesu, le le ba tčo gbür kaara wu ika ba kaa ala i won sāan a baal a Pënfö Bıbir o. **VIII** Tiche Yesu bōčn a le ban tıere na wu 'yer ku a daba 'lč nūu na kpi, “Ir ara ka nıre jaa nyę fo.” Ka a daba ir ara. **IX** Ka a Yesu pāa 'yer ku ba, “N suor yi kaa, bo le seε ika a maal a Pënfö Bıbir Daar, fo maal vila bıı fo maal deer? Fo ku nıre bıı fo faa nıre, bıı fo sđč bar?” **X** Wu kāan ba jaa guor tı 'yer a daba, “Tur a fo nūu.” A wu tur ka a nūu wu jaa sa. **XI** Tiche ka a suur kpe ba ka ba guoro taa a le ban na i a Yesu.

XII A ber ala ãsuo pö, Yesu don a tčo ju Nääajmün suɔrfu jie, wu suɔr Nääajmün a tăsčo 'lč wu jaa. **XIII** A wer na wa chaar a bibio, wu buɔl naa a poturbo ka ba wa a wu s̄e, ka wu ir a ba pö pie nı ayi buɔlɔ ba nıtõnsı. **XIV** A bala won ir le, Simon won le ku yopaalaa Pita, nı a wu yεbe Andiru, Jemesı, Jɔɔn, Filip, Batolomi, **XV** Matiu, Toması, Jemesı na i Alfayası bidaba, Simon na mőč nıbir

ní a wú wér yele, XVI Jemesí bidaba Judas, ní a Judas Isıkariyot 'ló lë wa í a gagaraa.

XVII Yesu tara ban suun ka ba tı ara a jie 'ló na jātaa, kaa poturbo yoo be be, ka a niyoo mı yi Judiya, Jerusalem, ka bamıne mı yi a Tire tēe ní a Sidon tēe na be a man koor. XVIII Ba wa naa ika ba wa chel a wú 'yer tı wú sää a ba baalsı. Wú sääan a bala ba jaa na tara a sídebe. XIX Ka a niyoo bala döönö taa buorɔ a Yesu sıurfu bojūu kpēo yire naa a wú po sääana a ba jaa baalsı.

XX Yesu kaara naa a wú poturbo tı 'yer, "Püpel le ku a yin banyäna na í a nññ dëme. Yin le so a Nääñmin nääloöv. XXI Püpel le ku a yin a kõ na kpe pöpäanyä yin le na wa tui. Püpel le ku a yin na kõnõ a pöpäanyä, yin wa laara naa. XXII Püpel le ku yi a nibe na wa 'laar yi, na ba oo yi bar, tı turɔ yi na ba sõonö a yi yuor fika bödeler a maa Nisaal Bie jüu. XXIII A bıbir nyä wa vıe yi chile ní püpel, bojūu a yi säyar waa naa na be a saaju. Le le a ba sääkpämıne döö maal a Nääñmin 'ye'yerbe. XXIV Nebier poon a yin na í a tara dëme, yin 'ló nyen a yi 'maalfu. XXV Nebier kpēn a yin na tui a pöpäanyä kõ na kpe yi naa. Nebier kpēn a yin na laara a pöpäanyä, yin le nubaal na wa kpe a yi kõnõ. XXVI Nebier kpēn a yin nibe jaa na buoło yi yo sõ, le le a ba sääkpämıne mı döö buoło a jir 'ye'yerbe a yosõn.

XXVII "Tıche n 'yer na kuro a yin na chele a n 'yer, yi nõ a yi dödömöösi na yi maal vıla ku a bala na 'laar yi. XXVIII Yi 'yer nevıla 'yoo a bala na po 'yoo yi, na yi suorɔ Nääñmin kuro a bala na gere yi. XXIX Nıre wa 'ma fu tukpal po, le lıeb

a bõ'yen ka wõ le 'ma, nire wa de a fuu kpëe ta mõo wõ a fuu bile ε. [XXX](#) Nire jaa wa suor fu bon de ku wõ, nire wa de a fu bon taa le wa sõrõ wõ go ε. [XXXI](#) A le yin buorc ika a nibe ba maal ku yi, yi mi maal a le ku ba.

[XXXII](#) "Ala i yi nõ naa a bala na nõ yi, yobuor le yi nyε? A yelbetõnbõ gba mi nõn a bala na nõ ba.

[XXXIII](#) Ala i yi maala na vila kurõ a bala na maal yi a vila, yobuor le yin nyε? A yelbetõnbõ gba mi ure naa a le. [XXXIV](#) Ka ala i fu pëen a bala fun tier ika ban wa yab fu naa, yobuor le yin wa nyε? A yelbetõnbõ ma pëen a ba taaba tieres ika ban wa yab a jaa. [XXXV](#) Tiche yi nõ a yi dõdõmõsi na yi maal vila ku ba, yi pëe ba na yi taa chele ika ba le wa yab yi ε. Ala le a yi sãyar na waa, ka yi na i a saaju Nãa旳min bibiir, bojuu 'lõ le maala vila kurõ a nihayasi ni putudeme. [XXXVI](#) Yi i nibibaal dëme nítää le a yi Sãa na i a nibibaal suõ.

[XXXVII](#) "Yi ta tõor nire 'yer ε, ka Nãa旳min mi wa tõor a yi 'yer ε. Yi ta 'yõo nire 'yer ε, ka Nãa旳min mi ta 'yõo yi 'yer ε. Yi vë ku nire ka Nãa旳min mi vë ku yi. [XXXVIII](#) Yi de tur, Nãa旳min min ku yi naa, man vila ti dib 'yõo ti ye yee ka a yaara, an kpaar dõol a yi gbëe ju. A bon 'lõ yin man tur, 'lõ mi le a Nãa旳min na man ku yi."

[XXXIX](#) Sukpa nyã le a Yesu le lõb ku ba, "Jõo na tõon jõo tõ? Ba jaa ayi kõ lo bõo po ε? [XL](#) Nire na jãna wõ kõ tõ gar a wõ wiwile ε, ti 'lõ wa jän baar won tõ kaara a wõ wiwile kaar.

[XLI](#) "Nmíne a fu kaara a dabile na be a fu yebë nibir po, ti ba chele a dakpëe na be a fõu nibir po ε? [XLII](#) Bui Nmíne a i ka fu 'yer ku a fu yebë, n

yεbe vε ka n ir a a dabile bar a fu nεbir pε, tι ba ire a dakpεe na be a fεv nεbir pε ε? Fεv nεbele nyā, de nie ir a dakpεe a fu nεbir pε bar na fu pāa nyεre tō ir a dabile a fu yεbe nεbir pε bar.

XLIII “Tisō ba wōnō bidεbe ε, bιu tιdεer mι ba wōnō bisōn ε. **XLIV** Tιe jaa a wō wōmō le ba ma de bōn wō. Ba maa pōr kōkōo gutιe ju ε, bιu pōr 'wōrō tamīir tιe ju ε. **XLV** Nisō a yelsō ala na be a wō puom le wō ma 'yεre, ka a nιdeer mι ma 'yεre a yeldεbe ala na be a wō puom. Ala na see a puo le a nee ma 'yεre.

XLVI “Nmīne a yi buolo ma ika Soro, tι na yaa turo a le in 'yer ε? **XLVII** Nire jaa na wa a n sē na wō wō a n 'yer tι maala, in wiil yi naa a le won be. **XLVIII** Wō kaara fika nire na mīere yir na wō tuu a dachin par kparaa bōo tι pōon kusur na me a dachin dōol. Kōo wa yaar yi jilō a yir, ka a kōsebe njmīere a yir tι waa dam ε, bojūu ba me won sō. **XLIX** Tiche nire 'lō na wō a n 'yer tι na waa maala ε, wō kaara fika nire na me yir dōol a tān muor ju, waa tuu tι me ε. A kōsebe wa yin njme a dachin, ka a dachin wō jaa lo njmer.”

VII

I A le a nībe na wō a 'yersi anyāna a Yesu na 'yer ku ba baar wō chen a Kapenahum. **II** Be le a soja nīdiere gbāgbaa won nō yōo jaa bīere tīe na njmaa vuor. **III** Soja nīdiere na wō a Yesu yele, wō tōn a Juu nībe nīdierbe bamīne ka ba tī suor a Yesu ka wō wa sāa a wō gbāgbaa. **IV** Ba wan a Yesu sē wa suor wō yāayāabīle 'yεre, “A daba

nyā sēe naa ıka fū tī sōu wū, **V** bojūu wū nōn a sī nībe na vē ka ba mē a sī lōofū jie.”

VI Yesu pōo ba naa ka ba 'mataa chiine tī gbōrō a daba yir, ka wō tō a wō barmīne ka ba tuor 'yer a Yesu ıka. “N Soro, ta bal a fū māe ε, bojūu n ba sēe ka fon wa kpe a n yir ε. **VII** Ala le so gba maa māe na ba 'la wa a fū sē ε. Tīche 'yer bir tēe an sāan a n gbāgbaa. **VIII** Bojūu maa māe tara na nūberē īn joro dābāe, naa mī tara a sojası ka ba mī be a n pīlem. Maa 'yer ku āsūo ıka wū, chen wū ma chen naa, bī āsūo ıka wū wa, wū ma wa naa. N ma 'yer ku a n gbāgbaa, maal anyā, ka wū ma maal.”

IX A le a Yesu na wō a nītō a daba nyā na ba ı a Juu nūre na 'yer, ka ne'maa wō, ka wō līeb 'yer ku a nīyōo bala. “A Isīral nībe pō gba, n ba nyē a soofu nyā bōrō ε.” **X** Ka a wō barmīne bala won tō līeb kpe a yir tī nyē ka a gbāgbaa sa.

XI Ala le a wer chaar ka Yesu nī a wō poturbo 'matāan nīyōo na turo wū ka ba 'mantaa chen a tēe ban bōolo Nain. **XII** Won wa gbōr a tēe dōdōr kpīeraa ba tuon kūu wa yin na ı a pōo bidabō'yen tī wū ı pōokwōr. Ka a tēe 'lō nībe yōo mī pōo wū. **XIII** A le a Soro na wa nyē a pōo, nībaal kpe wū naa ka wū 'yer ku a pōo, “Ta kōnō ε.” **XIV** Tī na wō chen tī sūr a kūu ban tuo, ka a bala na tuo a ba ara. Ka a Yesu 'yer, “Pōlbile, fōo le n 'yerē nī ir.” **XV** Ka a kūu vaa ir jānē tī piel na wō 'yerē ka Yesu de wō ku a ma. **XVI** Dābāe kpēn ba jaa ka ba pēerē Nāanjmīn 'yerē nī, “Nāanjmīn 'ye'yerkpēe āsūo le yi sī, Nāanjmīn wan ıka wō wa sōu a wō nībe.” **XVII** Ka a Yesu yele ḥme yaar a Judiya paal wō jaa nī a tēn ala na gbōr.

XVIII Jœon poturbo tı man a yele anyā a jaa ku wu, ka wu buol a ba ayi **XIX** na wu tő ba a Soro sē ka ba tı suor wu kaa, “Fõu i a 'lɔ na wa bù si chele niyuο?” **XX** Ka a nibe bala wa a Yesu sē wa 'yer, “A Jœon kõsuor le tő si a fu sē ika si wa suor fu kaa, fõu le i a 'lɔ na wa bù si chele niyuο?”

XXI A sõo 'lõnõ mì le Yesu sää baalsı, bala na tara a sidebe na wu yuon jõn nibie. **XXII** Ka wu 'yer ku a bala a Jœon na tő, “Yi lieb kul tı man ku a Jœon a le yin nyε tı wõ, jõn nyere naa ka gbërsı chiine ka kõkõn sa, ka wõn wõnõ, ka kũusı ir i vus, ka a 'yer nõc mì ta a nõn dëme. **XXIII** Pupel suɔ le a 'lo a n yele na ba bär wu lõb ε.”

XXIV A bala a Jœon na tő na wa chen baar, Yesu piel 'yere a Jœon 'yer kurɔ a niyɔɔ bala, “Bo le yi dɔɔ kpe a mogɔɔ pɔ a kaafu jie? A jumur a sesεbe na dɔɔnõ bù? **XXV** Ala ba i le ε, bo yi chen tı nyε? Daba na su bɔpiɛl ɔ? Kai, a bala na suro a bõsõn, na ba dire a bõsõn nãa yir le ba ma be. **XXVI** Tiche bo le yi tı nyε? Nãaŋmın 'ye'yere ɔ. ɔ, n 'yere na kurɔ yi ika wu gar Nãaŋmın 'ye'yere. **XXVII** A anyā yele le seb a Nãaŋmın gän pɔ ika, ‘In tő naa a n tõtõnõ ka wu de a fu nie na wu tı choɔr a fu sɔr ku fu.’ (*Malakai 3:1*) **XXVIII** N 'yere na kurɔ yi ika bala pɔɔ na dɔɔ ka a wer pɔ ba i kpẽe gar a Jœon ε, tiche 'lɔ mì na i jaa puor a Nãaŋmın nãalõu pɔ gar wu naa.”

XXIX Ka a nibe ba jaa lõon a lõpodierbe gba na wõ a le a Yesu na 'yer, ba sɔɔ naa ika Nãaŋmın yele tor naa, na ba sɔɔ ka a Jœon so ba a Nãaŋmın kõɔ. **XXX** Tiche a Faraseemine nı a bala na bɔɔ a Mosesı Nεε, bala mãe tɔr naa a le a Nãaŋmın na

bucro, bojūn baa sōc ka a Jōon so ba a Nāaŋmīn kōč ε.

XXXI Ka a Yesu 'yer ku ba, "Ba boo le in de a dūna nibe naa man? Bo le ba nyetāan? **XXXII** Ba nyetāan bibiir na jāne daa pō bucō taa, 'Sí pēele naa a laa 'lir tū yaa seere bāne ε, na sī kōnō kōyiel tū yaa ḥmara nibikō ε.' **XXXIII** A Jōon kōsuor na wa, waa dire bödiir ε, waa nyuro dāa ε, ka yī 'yer ika sīdeer le wu tara. **XXXIV** Ka a maa Nisaal Bie wa na n dire na n nyuro ka yī le 'yer, 'Wu dire na ba gala ε, na wu nyuro dāa, na wu i a lōpodierbe nī a tōdetōnbō baraa.' **XXXV** Tīche a yē ma wiil a le won tor a wu bibiir pō."

XXXVI A Farasee nīre āsūc buoł a Yesu ika wu wa di bödiir a wu yir, ka wu chen a Farasee nīre 'lo yir tū jāne a bödiir difu jie. **XXXVII** Pōc ben a tēe pō na wu tōnō tōdēbe, won wa wō ika a Yesu ben a Farasee yir, wu den a kānyūvila na see pārtobile na wu chiin. **XXXVIII** Wu tū kpēn naa na wu ara a Yesu gbees par kōnō. Wu soor a nibikō 'maan a Yesu gbees tū nyōc a jukcōl fiel bar, tū muur a gbees tū kpaar a kānyūvila ala 'yōc a Yesu gbees pō. **XXXIX** Kā a Farasee nīre 'lo na buoł wu ka wu tū dire, na nyē a le ka wu tier, "Ala i a daba nyāna ta in Nāaŋmīn 'ye'yere won taa bōcon naa a pōc nyāna tō sōc na sīre wu, wu tōnō na tōdēbe."

XL Ka a Yesu 'yer sōc wu, "Simon, n tara na 'yer na suor fo." Ka a Simon 'yer, "Wiwile, suor ma." **XLI** Ka a Yesu 'yer, "Nibe ayi kōč le tū pēc nīre āsūc libie, āsūc pēc kōč anūn (500) ka āsūc mi pēc lijaayi nī pie (50). **XLII** A nibe ayi banyāna āsūc jaa ba tara a libie na yab wu ε, ka a 'lo na so a

libie 'yer, 'Yı ta le yab go ε, a sān baar naa.' Buor suɔ̄ le na nō wō yōɔ?' **XLIII** Ka a Simon 'yer, "N tuer ika a 'lō sān na waa le." Ka a Yesu 'yer, "Sire fo 'yer."

XLIV Yesu l̄eb tor a pɔ̄o t̄i pāa 'yer ku a Simon, "Fo nyen a pɔ̄o nyāna? In wa kpe a fo yir, faa ku ma kō̄o ika n̄ p̄ee gbeε ε, tiche a pɔ̄o p̄eεn a n̄ gbeε n̄i a wō n̄ibikō̄o t̄i de a wō jukcō̄l fiel bar. **XLV** Faa suɔ̄r ma kpāen ε, tiche a sō̄o 'lō jaa in wa kpe a pɔ̄o nyā ba bar ma kpāen suɔ̄rfu ε. **XLVI** Faa pur kāa 'yō̄o ma a ju p̄o ε, tiche a pɔ̄o kpaar a kānyūvila 'yō̄o ma a gbeε p̄o. **XLVII** A le jūu n̄ 'yere na kur̄o fo ika a wō t̄odēbe ala a jaa v̄en ku wō, bojūu a wō n̄ōfū waa naa. Tiche a 'lō Nāaŋm̄in na v̄e jaa puɔ̄r ku a wō n̄ōfū m̄i in jaa puɔ̄r."

XLVIII A Yesu pāa 'yer ku a pɔ̄o, "A fo yeldēbe v̄en bar." **XLIX** Ka a bala na l̄ōo jēn wō 'yere kur̄o taa, "An le anyā, na wō m̄i ma v̄e n̄ire yeldēer bar?" **L** A Yesu 'yer ku a pɔ̄o, "A fo sɔ̄ofu faa fo naa, chiine n̄i nyā'maar."

VIII

I A anyāna puor, Yesu yō̄n a tēberε n̄i a tēbil 'yere a Nāaŋm̄in nāalō̄ 'yer kur̄o ba ka a wō n̄itōnsi Pie n̄i Ayi p̄o wō. **II** Ka a p̄ob̄o bamīne m̄i p̄o wō, bala le wō dō̄o dii a s̄idebe ka a yi na wō sāa a ba baalsi, ãsuɔ̄ le ba buɔ̄lo M̄eer na yi a Magdala 'lō le wō dii a s̄idebe ayopōi ka a yi, **III** Joana le a ãsuɔ̄ na i a Kuja na kaara a H̄erōd yir p̄o, Susana le a ãsuɔ̄ n̄i a p̄ob̄o yō̄o bamīne.

Banyāna lε de a ba bomo sõnõ nı a Yesu nı a wu poturbo.

IV Niyōc yin tēn tēn waara a Yesu sē, a niyōc banyāna na wa duo, sukpa nyā lε wu lōb kʊ ba,
V “Kooraa lε yin wu bōbōrō bōrfu jie. Wō tī yaara naa yōrō nı ka amine tī lo sōr pō, ka ba ne neb ka lubil wa tuur di. **VI** Ka amine mī tī lo kusur pān ju naa bul tī kpi bojūu tān ba be be ε.
VII Ka amine mī lo guur pō 'mataa bul ka a guur nōc fāin ba. **VIII** Tiche ka amine mī lo a kōjō pō bul dōc jur kōkōor naa gar a lε won bōr.” Yesu na wa 'yer a nītō baar, wō 'yer kpēc jaa, “Nire 'lō na tara tuor wōnō nı wu chelē.”

IX Ka a wu poturbo suur wu a sukpa nyā par.
X A wu 'yer kʊ ba, “Yin 'lō, n vē naa ka yi bōc a Nāaŋmīn nāalōu yelsōolsı, tiche a bala na che, sukpar le n 'yerē kōrō ba, ‘Ba ma kaa naa tī maa nyε ε, na ba ma wōnō tī ba bōc a par ε.’ (*Isaiya 6:9*)

XI “A sukpa par nı nyā. Nāaŋmīn 'yer le ı a bōbie. **XII** A ala na lo a sōr pō ın a bala na wō a Nāaŋmīn 'yer, tiche ka a tū wa ir naa a ba nyāa pō, ka ba ta sōc de nyε faafu ε. **XIII** Ala mī na lo a kusur pān ju ın a bala na wō a 'yer den pupel, tiche baa tara nyibε ε. Ba sōon ara bālāa tiche beer kaa wa wa ba ma lo naa. **XIV** A bōbie ala na lo a guur pō ın a bala na wō a 'yer, tiche ka a āgān nyā vōlaa nı bōtarsi nı a bōbōrōrsı fāin ba ka baa tōc dōc bie ε. **XV** Tiche a bōbie ala na lo a kōjō pō, ın a bala na wō a 'yer na ba sōc den nyāa ara nı pupel, ka a kānyir vē ka ba dōc jur.

XVI “Nire jaa maa chum fātūn de laa kpa pōc ε, bī de su gado pīlem ε. Tiche wu ma den

dœl a dœlfœ jie ka a bala na kpiere nyε a chāa. **XVII** Bojūu bon jaa ba be be na sœol ka ba kō nyε wu ε, bui bon jaa ba be be sœol ka ba kō bōon ε, bui kō yi chāa pō ε. **XVIII** A le jūu, yi bōonō sō a le yin chele. Nire 'lō na bōo a par Nāaŋmūn na le ko won dœl, nire 'lō mī na ba bōo a par ε, Nāaŋmūn na den a bālāa 'lō won tier ika wu bōon a par."

XIX Yesu ma nī a wu yεer wan ika ba wa nyε wu, tiche a niycc jūu ba kō tōk kpe ε. **XX** Ka nire āsūc 'yer wu, "A fu ma nī a fo yεer le be a yōo buorō ika ba nyε fo." **XXI** A Yesu 'yer, "N ma nī a n yεer le a bala na wō a Nāaŋmūn 'yer na ba turo."

XXII Bùbir āsūc le a Yesu 'yer ku a wu poturbo, "Yi i a sī gōo a kasen a manyal gōon." Be le ba kpe a gborø na ba gōonō. **XXIII** Ban gōonō tī wu gā gur. Ka a kōsekprēe ire a man pō ka a kōo ṣorō kpiere a gborø pō, ka ba ires na mōr. **XXIV** Ka a poturbo tī sāi wu 'yere, "Kpākpāana, a kōo na di sī naa." Ka a Yesu ir tān a sesēbe nī a kōo na ṣorō, ka a sesēbe ḥmaa vuor ka a kōo mī lo jaa jomm.... **XXV** Tī pāa suor a wu poturbo, "Nyūnε a yi sōcfu be?" Ka ba mī de dābāe sōrō nī taa, "Nī an le anyā, na 'yer ka a sesēbe nī kōo tu a wu neε?"

XXVI Ba yin a Galilee gōon na ba gōo a Gerasenī gōon. **XXVII** Yesu na wa yire a gogoro ju wu tuor daba na tara sīdēbe na wu gele yi a tēe 'lō pō. Bojūu a kor won yi a yir na wu maa su fuu ε, tī na wu gāna a yar par. **XXVIII** Won wa nyε a Yesu wu ḥmen chelma tī lo a Yesu niem na wu tāna 'yere nī, "Bo le fu buorō ka a n sē, a fōo na i a

saaju Nāaŋmın Bie? N suɔrɔ fu naa, ta ge ma ε.” **XXIX** Bojūn Yesu dő 'yer ku a sɪdɛer ıka wu yi a daba 'yő. Gbɛɛ yɔɔ jaa le a ma ir a daba ka ba ma gbar a nuur nı a gbɛɛ nı bɔjɔrsı kaara wu, tı wu ma kar a bɔjɔrsı bar ka a sɪdɛer ma dii wu bar be a mɔgɔɔ pɔ wu yɔ.

XXX Ka a Yesu suɔr wu, “A fu yuor le di bo?” Ka wu 'yer, “Niyɔɔ.” Bojūn sɪdɛyɔɔ le kpe wu.

XXXI Ka a sɪdɛbe suɔrɔ a Yesu ıka wu ta dii ba 'yɔɔ be a bɔɔ fulom 'lɔ pɔ ε.

XXXII Doyɔɔ mı dő ara be a tɔɔ kõkoor dire, ka a sɪdɛbe suɔr a Yesu ıka wu sɔɔ ka ba yi tı kpe a dor ala pɔ, ka wu sɔɔ ku ba sɔr. **XXXIII** A sɪdɛbe yin a daba pɔ tı kpe a dor pɔ, ka a t̄igbil suu tı kpe a man kɔɔ pɔ tı gbɔm kpi kpi.

XXXIV A bala na kaara a dor na wa nyε a le na ı, ba jon kul a t̄ee pɔ, nı a t̄ebil ala na gbɔr tı 'yer a le na ı. **XXXV** Ka a nıbe yi chen ıka ba tı kaa a le na ı. Ba chen a Yesu sɛ tı nyε a dagẽgelaa a sɪdɛbe na yi tı chɛ bar ka wu chı na wu su a fuu jāne a Yesu gbɛɛ par, ka a dãbãɛ kpe ba. **XXXVI** A nıbe bala na dő nyε a le an ı ka a gẽgelaa sa pāa mana kurɔ a nıbe. **XXXVII** Ka a Gerasenı paal nıbe ba jaa suɔrɔ a Yesu ıka wu yi a be, bojūn dãbãɛ kpe ba naa. Le le wu kpe a gborɔ yi a be chen.

XXXVIII Ka a daba 'lɔ pɔ a sɪdɛbe na yi suɔr a Yesu ıka ba 'mataa chen, tiche a Yesu l̄eb wu bar tı 'yer ku wu, **XXXIX** “L̄eb kul a fu yir tı man a le a Nāaŋmın na ı ku fu.” Le le ka a daba kul a t̄ee pɔ tı mana kurɔ a nıbe a le a Yesu na ı ku wu.

XL Yesu na wa l̄ieb wa, a niȳo tuor de w̄u, bojūu ba dōc̄ chele w̄u. **XLI** Ka daba ban b̄ač̄o Jairusı na ı a l̄ōč̄fu yir n̄idier, wa gbur dumo a Yesu niem suoro w̄u yāayāabile ıka w̄u wa a w̄u yir, **XLII** bojūu a w̄u bip̄o b̄ü'yen t̄ee na nȳe yuom pie n̄i ayi le kpire. Yesu na de a s̄or chiine ka a niȳo m̄i p̄oč̄ w̄u. **XLIII** Ka p̄oč̄ m̄i be be na lo s̄ie suoro faara yuom pie n̄i ayi, n̄ire jaa ba t̄oč̄ w̄u s̄aa ε. **XLIV** A w̄u turo a puor t̄i s̄ur a Yesu fuu nee ka a jāi ḥ̄maa ajienaa.

XLV Ka a Yesu s̄uor, “An le s̄ur ma?” Ka ba jaa chiir ıka baa s̄ur w̄u ε, t̄iche ka a Pita 'yer, “N Soro, a n̄ibe waa naa na dara taa t̄ier fu.”

XLVI T̄iche ka a Yesu 'yer, “N̄ire k̄oč̄ le s̄ur ma na w̄u sa ka n̄ b̄oč̄on.” **XLVII** A p̄oč̄ na wa nȳe ka ı w̄u k̄oč̄ le t̄oč̄ s̄ooč̄ ε, w̄u m̄ire naa wa lo ḡa a Yesu niem. A niȳoč̄ bala niem t̄i na w̄u 'yer a le j̄uu won s̄ur w̄u na w̄u sa ajienaa. **XLVIII** Ka a Yesu 'yer ku w̄u, “N bip̄oč̄, a fu s̄ooč̄fu sa fu naa, kulo n̄i nȳa'maar.”

XLIX Yesu na chene 'yerε, n̄ire k̄oč̄ yin a l̄ōč̄fu n̄idier Jairusı yir wa 'yerε, “A fo bip̄oč̄ kpi naa ta le f̄ire a wiwile go ε.” **L** Yesu na w̄oč̄ a le ka w̄u 'yer ku a Jairusı, “Ta joro dābāε ε. S̄oo ma de. Won sa naa.”

L1 Won wa ta a Jairusı yir waa s̄ooč̄ ka niyuon kpe be ε, t̄i tara Pita, J̄eoč̄n n̄i Jemesı n̄i a bi s̄aa n̄i a ma kp̄en. **L2** Ka a niȳoč̄ bala na kōnō ḥ̄miere a chelsı, Yesu 'yer ku ba, “Yı bar a kōn waa kpi ε, w̄u gur naa.” **L3** Ka ba laara w̄u ban b̄oč̄on ıka a bie kpi naa.

L4 T̄iche ka a Yesu nȳoč̄ a bie n̄uu t̄i 'yer, “N bie, ir.” **L5** Ka w̄u s̄ie l̄ieb wa kpe ka w̄u vaa ir. Ka

a Yesu pāa 'yer, yī ku wū bōkōo ka wū di. [LVI](#) Ka a sāa naa ma nyōo nēe, tiche ka a Yesu kpākpāan ba ika ba taa i're wa 'yerē kōrō nīrē jaa a le na i.

IX

[I](#) Yesu na wa buɔl a wū nītōnsi pie nī ayi lōo taa, wū ku ban kpēo nī tōɔfū ka ban diin sīdebe ka a yi tī sāa baalsi. [II](#) Wū tō ba naa ka ba chen tī 'yer a Nāaŋmīn nāalōo 'yer tī sāa baal. [III](#) Wū 'yer ku ba, "Yī taa tara bon jaa chiine ε. Yī ta de dāgbal ε, bī wōo ε, bī bōdiir ε, bī libie ε, bī de fuusi ayi ε. [IV](#) Yir jaa pō yīn tī kpe, yī jāne a be tī tān a daar 'lō yīn na yi a tēe 'lō pō. [V](#) Ala i nībe ba wa de yī ε, yī yi a tēe 'lō pō, tī yīn wa yire yi pī pī a yī gbeε tā-uul ka a di a ba dāasie." [VI](#) Be le ba yi luɔrō a tēn tēn 'yerē a 'yer nōo nyā sāa na nī a nībe baalsi a jie wū jaa.

[VII](#) A Nāa Hērōd na wō a nītō na i're, ka tīer nyōo wū, bojūu bamīne 'yerē naa ika Jōon le tōo ir i vōr. [VIII](#) Ka bamīne mī 'yerē ika a Elaija le tōo yī, ka bamīne mī chēne 'yerē ika a Nāaŋmīn 'ye'yerē ãsūo le tōo ir i vōr. [IX](#) Tiche ka a Hērōd 'yer, "N ɻ̄maan Jōon ju, tī an 'yer le a nyā in wōnō?" Na wū muɔrō ika wū nyē a Yesu.

[X](#) A nītōnsi līeb wa na ba wa man ku a Yesu a le ban tō. Ka wū pāa tara a bala tēe ka ba 'mataa chen a tēe ban buɔlō Betisaida. [XI](#) Tiche ka a nīyōo chēne bōon na ba bīer chen a jie. Wū de ba naa na wū 'yer a Nāaŋmīn nāalōo 'yer ku ba, tī sāa a bala na buɔrō a sāafū.

[XII](#) Mōtōo na wa muɔrō, a nītōnsi pie nī ayi tī 'yer ku wū, "Wel a nībe bar a ba chen a tēbil

anyā nī a por anyā na gbor na ba tī bō gaa jie nī bōdiir di bojūu a ka ın mogōo.” **XIII** Ka wō 'yer sco ba, “Yin le na ku ba bōkōo ka ba di.” Ka ba 'yer, “Paanōosı anūu nī jābie ayi tēe le sī tara, ka a ba ı sī chen tī da bōdiir wa ku a nīyōo ba nyāna ε?” **XIV** A nīyōo bala, dōor tēe ın tur anūu (5,000). Tiche ka wō 'yer ku a poturbo, “Yi ȳma a nībe ka ba jāne jāne gbulsı ljaayi nī pie pie.”

XV A poturbo ın a le ka nīre jaa jē tēe. **XVI** Yesuden a paanōosı a nūu nī a jāme ayi ala dol kaa saaju tī puor Nāaŋmın yāan, tī na wō ȳma ȳma, de ku a poturbo ıka ba de pō a nībe. **XVII** Ba jaa din tī, ka a poturbo wob a bōŋmaar ala na chē sēe per pie nī ayi.

XVIII Daar kōo le a Yesu tēe wa suorō Nāaŋmın ka wō poturbo be be ka wō suor ba, “An le a nībe 'yere ıka n ı naa?” **XIX** Ka ba 'yer, “Bamīne 'yer ıka fu ın a Jōon 'lō na dōo suoro a nībe a Nāaŋmın kōo, ka bamīne mī 'yer ıka Elaija le, ka bamīne mī 'yer ıka a Nāaŋmın 'ye'yere ȳssōo kōo le līeb wa.” **XX** Ka wō suor ba, “Tiche yin mī, an le yi 'yer ıka n ı naa?” Ka a Pita 'yer, “Fu ı naa a Ni-iraat yi a Nāaŋmın sē.”

XXI Ka a Yesu kpākpāan ba ıka ba taa 'yere kurō nīre jaa ε. **XXII** Tī na wō 'yer, “A maa Nīsaal Bie na din dōoye yōo ka a nīberē nī a bōorlo nīberē nī a Mosesı nee wiwiilbe tōr ma bar, ka ba ku ma, ka a ber ata daar ka n ir ı vur.”

XXIII Be le wō 'yer ku ba jaa, “Ala ı nīre na turo ma naa, wō 'laar a wō māe tī tuo a wō daa turo nī ma. **XXIV** Bojūu nīre 'lō jaa na buorō ıka wō faa a wō nyevor a wō nyevor na bōr naa, tiche nīre 'lō jaa na lob a wō nyevor bar a maa jūu na faa wō

naa. **XXV** Ala i nire tara naa a wer wo jaa bonsi ti bør bu ka a wo sie we, bo tõnõ wo nyε? **XXVI** Ala i nire nyε naa maa ni a n 'yer ka a i vĩ yele a wo sε, a maa Nisaal Bie mi na kaa naa ninyine ka wo i vĩ suɔ maa wa lieb waara ni a n tur ni a Sāa tur ni a malaka cheche bala. **XXVII** Yelmāe le n 'yere kurč yi ika a yi bamine gba ara naa kana kō kpi ε, ti na ban nyε a Nāaŋmīn nāalõv."

XXVIII Yesu na 'yer a 'yεrbie anyāna baar a maal ber aniin ti wo tara Pita, Jōon ni Jemesi don a tõ ju Nāaŋmīn suɔrfu jie. **XXIX** Won ti suɔrɔ a Nāaŋmīn ka a nie lieb, ka a fuu pel nyile būu 'lraa kaar. **XXX** Ka a dɔr ayi, Mosesi ni Elaija wa naa a wo sε. **XXXI** Ba wa yin naa a saaju tur 'yere ni a Yesu. Ba 'mantaa 'yere a kūu a Yesu na ti kpi a Jerusalem 'yer. **XXXII** Gȫ kpēn a Pita ni a wo taaba, tiche ban wa jō ir ba nyen a wo tur ni a dɔr ayi bala a ba ara a wo sε. **XXXIII** A dɔr bala na lieb chiine ka Pita 'yer, "N Soro, a seen ka sìn kpiere a ka. Bar a si 'yōo seer ata, fōo so āsuɔ, Mosesi āsuɔ Elaija mi āsuɔ." Waa bōo a le won 'yere ε.

XXXIV Won chene 'yere a julõjuur wa pɔon ba jaa ka a dābāe kpe a Pita, Jōon ni Jemesi. **XXXV** Ka a kōkōr yi be a julõjuur pɔ 'yere, "Nyā le i a n Bie iñ ir, yi chele a wo 'yer." **XXXVI** A kōkōr na wa 'yer baar, ba nyen a Yesu tεe na ara. Ka a poturbo ba 'la man ku nire a le ban nyε ε.

XXXVII A wer na wa chaar, ba yin a tõ ju suu, a niyɔn wa lōo a wo sε. **XXXVIII** Ka a daba buol be a niyɔn bala pɔ, "Wiwile, n suɔrɔ fu naa, kaa a n bidaba, 'lo tεe le i a n bie. **XXXIX** Sie kōo le tara wo, ma ire wo ba gala ε. Wo maa ȳmen a

chelma tı tāanaa tı furo a natafuul a nee pō. Wu maa bara wu ε, na wu buorč a wu sōčfu. [XL](#) N sōčor a fu poturbo ika ba dii a sīε nyā bar tiche baa tōč ε.”

[XLI](#) Ka a Yesu 'yer, “Yin babāma dēme na ba tara sōčfu ε, n be a yi sē naa tara yi nī kānyir tı tān dabor?” Tı 'yer a daba, “Tōč a bie wa ku ma!”

[XLII](#) A bie na chēne waara ka a sīdeer ir a bie tāa lōb a tēe, tiche ka a a Yesu tān a sīdeer na wu sāa a bie de ku a sāa. [XLIII](#) Nībe ba jaa ne'maa naa ban nyē a Nāaŋmūn kpēč. A nībe na chēne kpire a le a Yesu na i, tı wu 'yer ku a poturbo, [XLIV](#) “Yi chelē a le in 'yere kurč yi, ban gar naa maa Nīsaal Bie 'yōč a nībe nuur pō.” [XLV](#) Tiche baa bōč a anyāna won 'yer par ε, a lii ba naa, ka ba bōč faa, tı joro dābāe ba 'la suur wu ε.

[XLVI](#) Nechire ir naa a Yesu poturbo pō ika a ba buor suo le na i a ba kpēč. [XLVII](#) Yesu na bōč a ba tīer, wu tōčn bibile wa lan a wu lōboor. [XLVIII](#) Tī pāa 'yer ku ba, “Nīre jaa na de a bibile nyāna a maa jūu maa le wu de. Nīre jaa mī na de ma wu mī den a 'lō na tō ma. Bojūu nīre 'lō na i a yi jaa bile, 'lō le i kpēč gar yi jaa.”

[XLIX](#) Ka a Jōon 'yer, “N Soro, sī nyēn nīre na de a fu yuor dire nī a sīdebe ka a yire, ka sī 'yer wu ika wo ta ure a le ε, bojūu waa i a sī āsuč ε.” [L](#) Ka a Yesu 'yer, “Yi ta ḥymaa wu sōč ε, bojūu nīre 'lō na ba kpere yi ε, wu puč yi naa.”

[LI](#) Le a sōč na wa gburč ka Yesu na līeb do a saaju, wu ḥymen nyāa a Jerusalem chenfu. [LII](#) Wu den nie tō nībe ka ba de nie chen a Samariya tēbile āsuč pō, na ban tı choor a jie bar wu.

LIII Tiche a tēe 'lō nibe ba sō de wō ε, bojūu Jerusalem le wō chiine. **LIV** Ka a wō poturbo Jemesi nī Jōon na wa nyē a le, ka ba sōr a Yesu, "Sī Soro, fō bōorō naa ika sī bōl būu ka ayi saaju suu wa di ba bū?" **LV** Tiche ka a Yesu līeb tān ba ika ba ta i a le ε. **LVI** Ti na ba chen tēyuo pō.

LVII A sōr ban chene de chiine ka daba āsūo 'yer kō a Yesu, "Jie jaa fōn chiine in turo fō naal!"

LVIII Ka a Yesu 'yer, "Mōbaar tara naa bōr ka a lubil mī tara choor, tiche maa Nīsaal Bie ba tara jie na bin a n ju ε."

LIX Wō 'yer kō a daba āsūo, "Turo ma." Tiche ka a daba 'yer, "N Soro, bar ma sōr ka n kul tī ūu a n sāa baar." **LX** Ka a Yesu 'yer kō a daba, "Bar ka a kūn ūno ba māe kūn tiche fōu 'lō, chen tī mōclō a Nāaŋmīn nāalōu 'yer."

LXI Ka āsūo mī 'yer, "N Soro, in turo fō naa tī bar ma sōr ka n kul tī 'yer a n yir dēme." **LXII** Ka a Yesu 'yer, "Nīre na nyōo niin kuur tī līeb kaara a puor ba sēen a Nāaŋmīn nāalōu tōmō ε."

X

I A nyā puor Yesu le ir naa nibe lijaata nī pie nī ayi (72) bamīne go, na wō tō ba ayir yir ka ba de nie chen a tēn nī a jiir ala a jaa won na yo.

II Wō 'yer kō ba, "A puo ber ma naa, tiche ka a bala na ḥmara ba waa ε, a le jūu yī sōr a puo sōo ka wō waan tōtōnbō wa 'yōo a puo pō. **III** Yī chen, yī kaara na fika piir in tōnō ka yīn tī kpē gbōgborosi pō. **IV** Yī taa de libie ε, bū wōo ε, bū na fōr ε, na yī puor nīre taa wa jaa a sōr pō ε.

V “Yir jaa po yin wa kpe, yi de nie 'yer, 'Nyã'maar wu be a yir nyã po.’ **VI** Ala i nyã'maar suç ben a yir po, a yi nyã'maar na be naa a wu së, ala ba i le ε, an lïeb wa a yi së. **VII** Yi jãne a yir nyine po dire na yi nyuro bon jaa ban wa ku yi, tõtõnõ sãyar seen wo naa. Yi taa loçro yie yoçro ni ε. **VIII** Tëe jaa po yin wa kpe, ka ba de yi, yi dire bon jaa ban ku yi. **IX** Yi sãana a baalsı bala na be be ti na yi 'yer ku ba, ‘A Nãajmin nãalõu gbür yi naa.’ **X** Tiche tëe jaa po yin wa kpe, ka baa de yi ε, yi yi de a tée sâlsco ti 'yer, **XI** ‘A yi tée tã-uul gba na mar a si gbeε, si kpoor 'yõo yi. Yi bõon a nyãna ika a Nãajmin nãalõu gbür naa.’ **XII** N 'yer ku yi ika a Nãajmin 'yer tõrfo bibr, Sodom na sa naa a tée 'lõnõ.

XIII “Nebier ben a yin Korajin dëme së, nebier mi ben a yin Betisaida dëme mi së. A ne'maa tõmõ ala in tõ a yi jie, ala i a mi ta tõn a le a Tire ni Sidon tée po, ban taa sun böjarsı jën tãpiel po lïeb ba tïer. **XIV** Tiche a 'yer tõrfo daar, a Tire ni a Sidon na sa yi naa. **XV** A yin Kapenahum dëme, ban 'mõo yin don saaju bu? Kai, ban suun yi naa kpïisi tée. **XVI** Nire 'lõ na chel a yin na i a n poturbo na chel naa a n 'yer, nire 'lõ na tõr yi mi tõr ma naa. Tiche nire 'lõ na tõr ma mi tõr naa a 'lõ na tõ ma.”

XVII A nibe ljaata ni pie ni ayi bala won tõ lïeb wa a wo së chile 'yerε, “Si Soro, a fo yuor jõu a sïdebe tu naa a si neε na be yire a nibe po.” **XVIII** Ka Yesu 'yer sïre jaa le, “N nyen Satan na yi saaju lo fika saa na nyur. **XIX** N ku yin kpëo ka yin neere waba ni lõn na yi tõo a yi dõdõmõ Satan, bon jaa kõ i yi ε. **XX** Yi ta chile a sïdebe

na tu a yi nεε ε, tiche yi chile a yi yuor sεb bin be a saaju.”

XXI A daař 'lōnō le a Nāaŋmīn Sīe nōč kpe a Yesu ka wu 'yer, “N dān a fōu n Sāa na i a saaju nī a tēe Soro, bojūu fōu le sōol a yele anyāna bar ka a bala na i a yē dēme nī a bala na jān ba bōč ε, tī na fu de wiil ku bibiir. ḍō, n Sāa le le nōmō fo ka fu maal. **XXII** Maa le a n Sāa ku a yele a jaa, nīre jaa ba bōč a Bie ka a Sāa ba le ε. Nīre jaa mī ba bōč a Sāa ka a Bie ba le ε, tiche a bala a maa Nāaŋmīn Bie na ir, na wiil naa a sāa ku ba. Ka ba bōč le a Nāaŋmīn na be.” **XXIII** Tī pāa lieb 'yer ku a wu poturbo tēe, “Pūpel dēme le a bala nūbir na nyε a anyā yīn nyε. **XXIV** Bojūu n 'yerε na kōrō yi ika a Nāaŋmīn 'yε'yerbe nī a nāmīne dōč bučrō ika ba nyε a anyā yīn nyε, tī ba nyε ε, na ba ta wō a anyā yīn wō tī ba wō ε.”

XXV Nīre āsūč na bōč a Mosesi Nεε bučrō naa ika wu bεer a Yesu kaa na wu ir suor, “Wiwile, njmīne le in i naa nyε nyevor kpo kpo?” **XXVI** Ka a Yesu suor wu, “Bo ba sεb a Nāaŋmīn gān pō bin? Nmīne fu ma kar?” **XXVII** Ka a daba 'yer, “Nō a fu Nāaŋmīn nī a fu nyāa wu jaa, nī a fu nyevor wu jaa, nī a fu kpēč wu jaa, nī a fu tier wu jaa. (*Mosesi Gāma Na Tu Anūu 6:5*) Na fu nō a fu to suor nītāa a fu māe.” (*Mosesi Gāma Na Tu Ata 19:18*) **XXVIII** Be le a Yesu 'yer, “Fu 'yer vīla, tī iře a le, fon ben be kpo kpo.” **XXIX** Tiche wōn ba iře a le ε, tī bučrō ika wu sōol a wu māe bar jūu, wu suor naa Yesu, “Nībuor le i a n to suo?”

XXX Ka a Yesu 'yer, “Daba kōč le dōč yi Jerusalem chiine Jeriko ka a nānyisi tī var wu be a sōr pō. Ba yaar naa fuusī tī nīme nīme wu, ka

wu vco che bälää naa kpi, ka ba bar wu tı chen. **XXXI** A Juu nibe bɔɔrloro ãsuc mı de a sør 'lönõ, wun tı nyę a daba, wu göl bar tı chen. **XXXII** Ka a Nääñmin Puorfo yir tötnbø nire ãsuc mı waara wa nyę, na wu mı göl tu jiyuo chen. **XXXIII** Tiche ka a nire ãsuc na i a Samariya nire mı tu a sør 'lo a daba na gã, wun wa nyę wu, nibaal kpe wu naa. **XXXIV** Ka wu tco ta a daba pur dää pœen a natę bar, tı maal kaa fɔ, tı de fobaa lü pœ. Na wu 'mɔ a daba dɔɔl a wu bðø ju chiin a säänba gaa jie tı gän. **XXXV** Wer na wa chaar, wu den a kpäna libikue ayi ku a nire 'lo na kaara a säänba tı 'yer, 'Kaara wu, maa wa lıeb gør, ala ba wa ta ε, in le yab ku fo.' " **XXXVI** Ka a Yesu suur a daba, "A nibe ata banyäna, buor suo le i a daba nyä, a nänyisi na njme tɔ suo?" **XXXVII** A wu 'yer, "Nire 'lo na kaa a wu nibaal." Ka a Yesu 'yer, "Mı chen tı maal a le ne."

XXXVIII Yesu nı a wu poturbo na chiine ba vien kpe tēbile kɔɔ po, ka poɔ ban buɔlɔ Mata ka wu de ba na ir ba sään. **XXXIX** A Mata tara na yebə ban buɔlɔ Meer, ka 'lo jäne a Soro gbęe par chele a le wun 'yerε. **XL** Tiche ka a Mata wu yɔ sɔsoro nı a tɔmɔ, na wu wa tco ta a Yesu sɛ 'yer, "N Soro, a ba bã fu a n yebə na bar a tɔmɔ 'yɔɔ ma ka n sɔsoro nı ε? 'Yer wu ka wu ir wa sɔɔ ma." **XLI** Ka a Soro 'yer, "Mata, Mata fu fire na fu mäe ka suur kɔrɔ fu. **XLII** Tiche yelbɔ'yen tee le fer, Meer ir naa a bɔsɔ nire na kɔ tɔ faa wu yin a wu sɛ ε."

XI

I Bıbir ãsuc Yesu ben a jie kɔɔ na wu suoɔ

Nāaṇmīn, wōn wa suɔr baar, ka a wō poturbo āsuɔ 'yer ku wō, "Sí Soro, wiil sí a Nāaṇmīn suɔrfū, nītāa le a Jōon na wiil a wō poturbo." **V** A wō 'yer ku ba, "Yin ma wa suɔrɔ a Nāaṇmīn yi 'yer, Sí Sāa, sí ku naa a fō yuor tūr. A fō nāalōo wō wa. **III** Na fō ku sí a sí bùbir jaa bōdiir. **IV** Vē a sí maal dēbe bar, bojūu sí mī vēn ku a bala jaa na maal sí a dēer. Ta sōo ka beer kaa nyōo sí ε."

V Be le wō pāa 'yer ku ba. "Ala i a yi āsuɔ tara na baraa na wō wa ir chen a wō sē tāsōo bāin tī 'yer, 'Pēe ma jō nī ɳmele, **VI** bojūu n baraa āsuɔ le wa suu a tāsōo nyāna tī n ba tara bon na maal ku wō ε.' **VII** Ka wō gā be a die pō tī 'yer, 'Ta dōōnō ma ε, a pān pōo naa ka maa naa bibiir be gā, n kō le tōo ir ku fō bon go ε.' **VIII** N 'yere na kōrō yi, a wō baraa na ba sōo ir ku wō a jō ε, tiche wōn chēne ara kpākpāana, wōn wa ir ku wō jā a le wōn buɔrō.

IX "Le le n 'yere kōrō yi, yi suɔr, Nāaṇmīn na ku yi naa. Yi kaa yin nyē naa, yi kpoor a pān wōn yuo naa. **X** Nire 'lō na suɔr, wōn nyē naa, ka a 'lō mī na kaara nyē, ka a pān mī yuo ku a 'lō na kpoor. **XI** A yin na i a sāamīne, buor suɔr bie le na suɔr wō jām ka wō de waa ku wō. **XII** Bii suɔr najel ka wō de lōo ku wō? **XIII** Ala i a yin gba na i nīdēbe bōōn vīla ma i ku a yi bibiir, ɳmīne le an i ka yi Sāa na be a saaju kō de a Sīε ku a bala na suɔr wō ε?"

XIV Yesu dire naa a sīdēer na be daba yōo vē ka wō i wōo. A sīdēer na wa yi a daba 'yōo, ka wō tōo 'yere, ka ne'maa a nībe. **XV** Tiche ka a bamīne 'yere, "A sīdēbe nāa Beeljebul le wō de

dire ní a sídebe.” **XVI** Ka a bamíne mí bëer wu kaara na ba buoró jānē na yi saaju.

XVII Yesu bōon a le ban tiere na wu 'yer ku ba, “Nää jaa na jeere ní a wu mäe a wu nää na sōo naa. Yir nibe mí na ir jeere taa kō tōc 'mataa kpe ε. **XVIII** Le mí le, ala i a Satan lieb jeere ní a wu mäe, ñmíne a wu nälöv na i ara? N 'yer naa nítō bojūu yi 'yer ika a Beeljebul le n de dire ní a sídebe. **XIX** Ala i a Beeljebul le n tara dire ní a sídebe, tı a bala na i a yi poturbo bo le ba tara dire ní a sídebe? A le jūu, bala le na i a yi 'yer tōrbö. **XX** Tiche ala i Nääñmin kpẽc le n dire ní a sídebe ka a yire wiil yin ika a Nääñmin nälöv wa naa a yi s̄e.

XXI “Gädaa na gu a wu yir ní jeer bomo, a wu bonsı maa dam ε. **XXII** Tiche ala i nire ãsuc wa wa naa na wu kpẽme gar wu, won faan a wo jeer bomo ala won diel tı de a wu bonsı põn nibe.

XXIII “Nire 'lɔ na ba be a n s̄e ε, wu tara man ní 'yer, nire 'lɔ na ba puɔ ma a si kaala lōnō taa ε, wu ma yeyel bar.

XXIV “Sídeer ban wa dii bar ka wu yi nire po, wu ma chen dal puɔ ju tı buoró pẽnfu jie, na waa nye ε, na wu pāa wa 'yer, ‘In lieb kul a nire 'lɔ po in yi tı che bar.’ **XXV** Won wa lieb wa, wu nyen a nire 'lɔ na kaara yir kaar ban piur tı choor wu s̄o. **XXVI** Ka wu pāa tı bo siur ayopõi na tara putuo gar wu ka ba chen tı kpieri a be. Ka a daba pāa i dëer gar a le won dōc be.”

XXVII A nyāna le a Yesu 'yere ka a pōc ñume chelma be a cciyu pō tı 'yer, “Pupel le ku a fu ma 'lɔ na cō fu, ní a wu bir fun 'yen.” **XXVIII** Ka

a Yesu 'yer, "Le ba le ε, a bala na wō a Nāaŋmīn 'yer na ba turo, bala le ı a pupel dēme."

XXIX A nibe na waara 'yōonō ka Yesu 'yer, "A dūna nibe banyāna ın putudēme tı buɔrō ne'maa tōmō ka a na ı jāne, tiche ba kō nyε ăsūo jaa ε, ka a Jona jāne ba le ε. **XXX** Bojūu, le a Jona na dōo ı jāne ku a Ninive dēme, le mi le a maa Nisaal Bie na ı a jāne ku a dūna nibe. **XXXI** A Siba Poo Nāa na yin a 'yer tɔɔrfu daar na wu wa 'yōo a yin dūna nibe 'yer, bojūu wu dōo yi be a tētēer wa chel a Nāa Solomon yē 'yer, tiche yi kaa a 'lō na gar a Solomon ben ka. **XXXII** A 'yer tɔɔrfu daar Ninive nibe na ir 'yōo a yin dūna nibe 'yer, bojūu ba l̄eb ba t̄er a Jona na dōo 'yer a Nāaŋmīn 'yer ku ba, yi kaa a 'lō na gar a Jona ben ka.

XXXIII "Nire jaa ba be na chōm fātīn na wu sɔɔl bar ε, bı̄ de laa kpa poo ε. Wu ma dɔɔl bar a dɔɔl fu jie, ka a bala na kp̄ere nyε a chāa. **XXXIV** A fu nibir ın a āgān fātīn. A fu nibe wa ı, a fu āgān wu jaa ma seen nı chāa. Tiche ala ba wa ı ε, a fu āgān wu jaa ma ın libe. **XXXV** Yı kaara sō ka a chāa 'lō na be a yi p̄o, taa l̄eb libe ε, **XXXVI** A le jūu, ala ı a chāa seen a fu āgān wu jaa ka a libe bālāa jaa ba be be ε, wu jaa na ın chāa nıtāa le a fātīn na ma chaar fu a wu chāa."

XXXVII Yesu na wa 'yer baar, Farasee nire ăsūo buɔl wu naa ka wu tı di bōdiir, le le wu chen tı kpe jāne a bōdiir par. **XXXVIII** Tiche ka a Farasee nire jv̄o a Yesu ka a ı waa pεε a ba pεεfu ε, ka neε 'maa wu. **XXXIX** Be le a Soro pāa 'yer ku wu, "Faa nyε, a yin Faraseemine ma peer naa a ȳmama nı a laar dūkur, tiche ka a yi puɔ seen fɔlfu nı putuo. **XL** Jolō banyā, a ba ı a 'lō na maal

a yōo 'lō le mī maal a puɔ̄ ε? [XLI](#) Tichε a ala na be a laa puɔ̄m, yi de ku a nōn dēme ka a bonsı a jaa pāa vielε ku yi.

[XLII](#) “Nebier ben a yin Faraseemine s̄e, bojūu bōbile jaa yin da lōon baduu gba vaar, yi ma ir a da ɳmaa t̄i na yi iin vila maalfu n̄ Nāaŋm̄in nōf̄u bar. Ala le yin taa ire na yi ta iin a ala na de nie bar ba maal ε. [XLIII](#) Nebier ben a yin Faraseemine s̄e, bojūu yi nō naa a n̄berε jaa jie a yi lōof̄u yie po na yi mī nō a daa po puorf̄u. [XLIV](#) Nebier ben a yi s̄e, bojūu yi kaara naa fika yar n̄be na ba bōc ε, t̄i do yōoro.”

[XLV](#) Ka a Mosesı Nee wiwile āsuo 'yer, “Wiwile, a anyāna fon 'yer, si jaa le fo 'mataa tōro.” [XLVI](#) Be le a Yesu 'yer wu, “A yin Mosesı Nee wiwiilbe nebier ben a yi s̄e, bojūu yi ma tuon n̄be tuor na t̄ire t̄i na yi maa ir a yi nubir gba t̄ie 'yōo ba ε. [XLVII](#) Nebier ben a yi s̄e, bojūu a Nāaŋm̄in 'ye'yerbe bala a yi sāamīne na ku, yin le me a ba yar. [XLVIII](#) A le yin maal din dāasie ika a yi sāamīne le. Bala le ku a Nāaŋm̄in 'ye'yerbe ka yi mī me a ba yar. [XLIX](#) A n̄tō jūu le a Nāaŋm̄in na i yē suo 'yer, ‘N tōn a n 'ye'yerbe n̄ a n n̄tōnsı a ba s̄e, ka ban ir bamīne ku t̄i ge bamīne.’ [L](#) A le jūu, yele tuon a yin dīna n̄be. A Nāaŋm̄in 'ye'yerbe bala ban ku a kōr jaa, yin le na yab a ba sān. [LI](#) Piel a Abel jāi s̄ō t̄i tān a Jekariya ban ku a Nāaŋm̄in bōor lofo jie n̄ a puorf̄u jie chara po. ɔ̄, n 'yerε na kur̄ yi ika a yin dīna n̄be le na yab a jaa sān. [LII](#) Nebier ben a yin Mosesı Nee wiwiilbe s̄e, bojūu yin le tara a bōof̄u pān bir, yin māe ba kp̄erε ε, t̄i po var a bala na buor̄

a kpɛfʊ."

LIII Yesu yin a be wʊn 'yer a anyāna, ka a Faraseemine nɪ a Mosesi Nee wiwiilbe kpākpāana wʊ nɪ suur sʊrɔ nɪ wʊ 'yer yɔc. **LV** Na ba buɔrɔ ɪka wʊ 'yer 'yer lɪeb nyɔc wʊ māɛ.

XII

I A sɔɔ 'lɔnɔ pɔ lɛ, a niyɔc turo turo tire taa na ba neerɛ taa, ka Yesu piel kpāana a wʊ poturbo na wʊ 'yerɛ, "Yi gu yi māɛ a Faraseemine dābil pɔ, ala lɛ ɪ a ba neer ayi. **II** Bon jaa ba be be na pɔc naa kɔ wa yuo ε, bɪn sɔɔl ka ba kɔ bɔɔn ε. **III** Ala yin 'yer libe pɔ, na yin chāa pɔ, ka ba wō naa, ka a ala yin bol 'yer be a die pɔ, ban muɔl 'yer be a gar ju.

IV "N 'yerɛ na kurɔ a yin na ɪ a n barmine ɪka, yi ta joro a bala na ku a yi āgān ε, tɪ na ba kɔ lɛ tɔɔ yele jaa ɪ ε. **V** Tiche un wiil yi naa a 'lɔ yin na joro. Yi joro a 'lɔ na tɔɔ ku yi, tɪ lɛ tɔɔ lob yi 'yɔɔ a dɔɔye jie. ɔɔ, 'lɔ lɛ n 'yerɛ ɪka yi joro. **VI** A ba ɪ kobsı ayi lɛ ba ma dān tiitasi anñu ε? Tiche Nāaŋmın maa ũin a ba bɔ'yen bar ε. **VII** Sure jaa, Nāaŋmın sɔr a yi jukɔɔl a jaa bɔɔ, yi ta joro dābāɛ ε, yi gar tiita yɔc.

VIII "N 'yerɛ na kurɔ yi ɪka, nire 'lɔ jaa na wa 'yer chā a niþe niem, ɪka wʊ bɔɔ naa a maa Nisaal Bie, 'lɔ lɛ n mi na 'yer chā ɪka, n bɔɔ wʊ naa a Nāaŋmın malakası niem. **IX** Tiche 'lɔ mi na chiir ma a niþe niem, 'lɔ lɛ n mi na chiir a Nāaŋmın malakası niem. **X** Nire jaa na 'yer 'yer kpɛn a maa Nisaal Bie na chene na nyɛ vɛ ku fu, tiche nire 'lɔ na 'yer 'yerdeer 'yɔɔ a Nāaŋmın Sιε

kõ nyε vε kυ fu ε. **XI** Bala wa nyɔɔr yι chiin a lõɔfυ yie nibere nι a kpäen dëme sε, yι ta vε ka a i yι t̄er a le yin na t̄i 'yer faa yι mäε ε, bιi a le yin na 'yer ε. **XII** Bojūu a daa' lõnõ Nääñmin Sιe na wiil yι naa a le yin na 'yer."

XIII Ka nire kõ na be a niyɔɔ bala pɔ 'yer kυ wυ, "Wiwile 'yer a n yεbe ka wυ i a si pɔ a kpii bonsi." **XIV** A Yesu 'yer wυ, "Daba, an 'yɔɔ ma ika n i 'yer t̄ɔrɔ naa põnõ yι kpii bomo?" **XV** Tι na wυ 'yer kυ ba, "Yι kaara sõ, na yι gu yι mäε a bõyɔɔ bɔfυ pɔ, nire bõyɔɔ ba kυrɔ wυ nyevor ε." **XVI** Be le wυ lob a sokpa nyã kυ ba, "Danāa kõ le dõɔ be be, na wυ kɔ che yɔɔ jaa a wυ puo pɔ. **XVII** Na wυ piel tiere ika ñmīne le wɔn i, 'In ba tara jie na bin a bonsi ε?' **XVIII** Nitõ le in i, 'In ñmer a bobo anyāna bar, t̄i naa me bõbereg naa su a chi 'yɔɔn a bonsi a be. **XIX** Tι pāa 'yer kυ n mäε, ãgān, pεnε, n tara na bõyɔɔ in bin kυ n mäε yuon kõ bõɔ sɔr ε. In dire naa, na n nyuro, na n chile.' **XX** Tiche ka a Nääñmin 'yer kυ wυ, 'Jol nyã, fɔn kpin a t̄asɔɔ nyāna, t̄i a bonsi ala fɔn bin kυ a fu mäε, an le na de?' **XXI** Nitõ le an be nire jaa na bin bonsi kυ a wυ mäε, t̄i ba i tara suɔ Nääñmin sε ε."

XXII Kaa Yesu pāa 'yer kυ a wυ poturbo, "A le jūu, n 'yerε na kυrɔ yι ika, yι ta waala a yι nyevor 'yɔɔ ε, 'yerε ika bo le yin di ε. Bιi waala ika bo le yin su pɔɔ a ãgān ε. **XXIII** A nyevor gar naa a bõdiir, ka a ãgān mi gar a fɔɔr. **XXIV** Yι kaa a gagasi, ba maa buor ε, bιi ñma ε, bιi tara boor ma bin ε, tiche Nääñmin le guolo ba. Yin, yι gar a lubil. **XXV** A yι buor suɔ le na waal na wυ wa

de bıbir bõ'yen puo a wu nyevvor po? **XXVI** Ala i yi kõ tõ a yelbile nyäna i ε, ημίνε a yi tiere a ala na chε?

XXVII "Yi kaa nyε a le a bonsı puul na ma nõo. Ba maa tõ ε, bui wob fuu su ε, tiche a nää Solomon gba nı a wu bõtarsı ba dõo su fuu ka wu vıele gar naa ε. **XXVIII** Ala i nıtõ le a Nääñmın ma pãe a bonsı puul a mõo po ka a vıele a dına tiche ka a wer chaar ka a buu di, wu kõ pãe a yin gar a le ε? Yıñ soofu na ba jã bon ε. **XXIX** Yi ta ir nyäa 'yõo a ala yin na di bui nyü po ε, yi ta vë ka a yi pila çoro ε. **XXX** Nıre jaa, ala puor le ba turo, tiche a yi Sää bõo naa ika yi buoro naa a bonsı anyäna. **XXXI** Yi de nie bo a Nääñmın nääalõv, ka anyäna a jaa won den puo yi.

XXXII "Yin piir na ba jã bon ε, yi ta joro dãbãε ε, bojuu a yi Sää puo pel naa won ku yi a wu nääalõv. **XXXIII** Yi da a yi bonsı de a libie po nõn deme, yin tara naa a libie wuor ala na ba sõonõ ε. Ka a yi bõtarsı be a saaju, naa kõ wur ε. Nänyie kõ gbõr be ε, kpolo ba be be na muu ε. **XXXIV** Bojuu, a jie a yi bõtarsı na be, be le a yi nyäa mi ma gã.

XXXV "Yi chõor yi mäe gu ti chom a yi fätinsi ka a lıre. **XXXVI** Yi kaara fika tõtõnbı na chele a ba nıkpẽe ka won yi a po kulfo jie wa. 'Lo wa kpoor a pän ban yuo won a pän ajienaa ka wo kpe. **XXXVII** An in bɔɔsõn ku a tõtõnbı banyäna a ba nıkpẽe na wa nyε ba ka ba chene jẽ gu wo. Yelmäe le n 'yere kurı yi ika won chõor naa a wo mäe ka ba 'mataa jänε a bõdiir jie ka wo po ba a bõdiir. **XXXVIII** An in bɔɔsõn ku a tõtõnbı bala a ba nıkpẽe na wa nyε ban chõor, ala i gba ka

tāsōo pōn le bii, ka nōrsi kōnō naa. [XXXIX](#) Tīchē yi bōo a par, ika ala i a yir sōo bōo naa a sōo 'lō a nānyie na waara, wō kōo sōo ka a nānyie kar a pān tī kpe a yir ε. [XL](#) A yin mī yi choor gu, bojūu a maa Nisaal Bie na līeb wa a sōo 'lō yin ba le tīere ma ε."

[XLI](#) Ka a Pita suor wō, "N Soro, sūn le fu lōb a sukpa nyā ku bii nīre jaa le?" [XLII](#) Ka a Yesu 'yer, "An le pāa i a yelmāe nī a yē sōo, a wō nīkpēe na 'yōo ka wō kaara wō a yir, na wō kōrō a tōtōnbō a ba bōdiir a sōo 'lō na sēe? [XLIII](#) An in bōosōn ku a tōtōnō nyāna a wō nīkpēe na wa nye won tīre a le. [XLIV](#) Yelmāe le n 'yerē kōrō yi ika, won vēn ka wō kaara a wō bonsi a jaa. [XLV](#) Tīchē ala i a tōtōnō nyāna tīer a wō nyāa pō ika, a n nīkpēe kor a waa, tī piel pōcōrō a tōtōnbō bala na be a yir, tī pāa ma di na wō nyū buu. [XLVI](#) A tōtōnō nyāna, a wō nīkpēe na wa dūu wō naa a bībir 'lō won ba tīere nī a sōo 'lō won ba bōo ε. Won ḥma won jaa gbōl gbōl, tī lōb wō 'yōo a bala na ba sōo de pō ε. [XLVII](#) A tōtōnō 'lō na bōo le a wō nīkpēe na bōcōrō tī na waa choor tōn a le a nīkpēe na bōcōrō ε, won nyen ḥmefū yōo. [XLVIII](#) Tīchē a 'lō na ba bōo ε, tī maal bōr ban ḥme won jaa bālāa. Nīre 'lō ban ku yōo ban bōcōrō na yōo yi a wō sē, fōo nūu pō ban 'yōo yōo, fōo le ban suor yōo.

[XLIX](#) "Būu le n waan ika n wa 'yōo a wer pō, in taa bōcōrō naa ala i a ben ta 'līre. [L](#) Tīchē n chēne tara yele in na i Nāaŋmin kōo sofō kaar ka a i ma tīer tī tān in na wa baar. [LI](#) Yi maa tāan nebō'yen yele le n waan a wer pō bii? Kai, n 'yer ku yi, tīchē ootaa le n waan. [LII](#) An yi a dūna nībe anūu na kpīere yir na ḥman jiir ayi. Ka ata jēere

ní a ayi ka ayi mì jeeere ní a ata. [LIII](#) Ban ooro ní taa, sää na oon bie ka a bie mì oo a sää, ka a ma oo a bipco ka a bipco mì oo a ma. Poco na oo naa a wu bidaba poco, ka a bidaba poco mì oo a wu sure ma.”

[LIV](#) Ka a Yesu 'yer ku a niuyco bala, “Yin wa nyue julöjuur na ire a mōtōo murfu jie yi ma 'yer ika saa na wa naa, ka a ma i a le. [LV](#) Yin wa nyue sesebé mì na furo duoro jūu, yi ma 'yer ika tol na wa naa. Ka a ma i a le. [LVI](#) A yin neer ayi dēme banyāna. Yi bōon a tēe ní a saaju 'yer ma 'yer, ḥmūne a yi kō tōo a dīna 'yer 'yer ε?

[LVII](#) “Bo le so ka yin māe kō tōo tōor a le na tor ε? [LVIII](#) An i a yin ní a yi sān sōo le 'mataa chiine, yi molō wu a sōr pō, ka le ba le ε, won de yin 'yōo a 'yer tōorō nūn pō, ka wu de yi ku a nūpōorō ka wu mì poco yi bar. [LIX](#) N 'yere na kurō yi ika, ala be i a le, faa be na wa yi ka faa yab a fō sān baar ε.”

XIII

[I](#) Niibe bamine mì ben be a sōo 'lōnō, na ba pāa mana kurō a Yesu a le a paal nūkpēe Pilate na dōo ku a Galilee dōor bamine, a sōo 'lō ban be a bōor lofo jie. [II](#) A Yesu 'yer ku ba, “Yi tīer ika bala le maal deer gar a Galilee niibe ba jaa, ala le so ban di a dōoye nyā bii? [III](#) A ba i le le ε, tiche n 'yere na kurō yi ika yin ba wa lieb a yi tīer ε, yi mì na we naa. [IV](#) Bii a niibe pie ní anuin (18) bala a jiwoō 'lō na kar lo ku a Siloam, yi tīer ika bala le maal yeldeer gar a bala jaa na kpiere a Jerusalem bii? [V](#) N 'yere na kurō yi ika le ba le ε, tiche yin mì baa lieb a yi tīer ε, yi mì na we naa.”

VI A sukpa nyā le Yesu pāa lōb kū ba, “Daba kōc
le tara kōkōtīe a wō puo pō, a wō wa chen ika
wō tī kaa a tīe wōn bū, tīche a tīe ba wō ε. **VII** Be
le wō 'yer kū a nīre 'lō wōn vē ka wō kaara a
puo, ‘Bojūu, yuom ata nī nyā īn yō ka, ma buorō
a wōmō ika n por tī ma wa bō faa. Nymaa wō
lōb, nymine an ī ka wō pii a wer ara nī?’ **VIII** Ka a
'lō na kaara a puo 'yer, ‘Nikrēs, bar wō ka n tuu
jilō 'yōc puor ka yuon waara, **IX** 'lō wa wō go, tī
'lō ba wa wō ε, ka n nymaa wō lōb.’ ”

X A Pēnfū Bībir Daar Yesu ben a lōcōfū yir āsūc
pō wile ba, **XI** be le a pōc be a sīdebe na maal
ka wō kab gōmō yuom pie nī aniiin (18), wō maa
tōc dōl ε. **XII** Yesu na nyē a pōc a le, wō buor wō
naa ka wo wa a wō sē, ka wo 'yer kū wō, “Pōc,
a fū baal bar fū naa.” **XIII** Tī na wō pāa de a wō
nūn dōc a pōc, ka a pōc dōl ajienaa na wō pēere
a Nāanjmūn. **XIV** Tīche ka a suur kpe a lōcōfū yir
nīdier Yesu na sāa a baalaa a Pēnfū Bībir Daar
jūu, ka wō 'yer kū a nībe, “Bibie ayōob ben be ka
nīre na de tōn tōmō, yī ma wa ka wō sāana yī a
ber ala pō, yī ta ma waara a Pēnfū Daar ε.” **XV** Ka
a Soro 'yer kū wō, “Yīn neer ayi dēme banyāna,
a yī buor sōo le maa yuo a wō niin bū a wō bon
chiin tī 'yōc kōc a Pēnfū Bībir ε? **XVI** Ka a pōc
nyāna na ī a Abraham bipōc, a tū na lū yuom
pie nī aniiin (18), a ba sēe ika wō for a Pēnfū
Bībir Daar bū?” **XVII** Wōn wa 'yer a nītō ka a vī
kpe a bala jaa na bēre wō a nēe, tīche ka a nībe
chūle a tōvīelē ala wōn tō.

XVIII A Yesu pāa 'yer, “Bo le a Nāanjmūn nāalōu
nyetāan? Bo le īn de man? **XIX** Wō kaara fika

kõkõo bir nire na de bor a puo po ka wo bul na wo i tie, ka a lubil wa 'yõo choor a wilsı ju."

XX Wo le suor ban go, "Bo le in de a Naañmin nãalõu man? **XXI** Wo kaara fika dãbil po na de 'yõo jõ yoo po ka a ir võ."

XXII Yesu wile naa nibe be a tẽberë ni a tãbil ala po ti na won chen Jerusalem. **XXIII** Be le a

nire ãswo suor wo, "N Soro, nibe bãlãa tee le na nye faafõ bu?" Ka wo 'yer ku ba, **XXIV** "Yi mõ tu a dõdõ bile po kpe, n 'yerë na kurõ yi ika niycõ

le na moro buorõ ika ba kpe ti kõ tõo kpe e. **XXV** A yir suo na wa ir po a pãn var yi bar be

a yõo, ka yi ara kpooro suo, 'Nikrëe, yuo si a pãn.' Tiche ka wo 'yer ku yi, 'N ba bõo yi e, bu a jie yin yi e.' **XXVI** Ka yi paa 'yerë, 'Sin ni fõu jaa

'mantaa di ti nyõ, a fu wiil si be a si tãe sâlsõo.'

XXVII Tiche ka won 'yer, 'N ba bõo yi e, bu a jie

yin yi e, yi tõo yi ti che ma a yin na tõnõ a dëbe.'

XXVIII "Be le yin kõnõ ooro a nyime, yin wa nye a Abraham, Isaakî ni Jekob ni a Naañmin 'ye'yerbe ba jaa be a Naañmin nãalõu po, tiche ka a yin 'lo be a yõo. **XXIX** Nibe na yin a mõtõo purfo jie, a mõrfo jie, a juu ni a par na ba wa jâne dire be a Naañmin nãalõu po. **XXX** Sire jaa, nibe ben puor ti na ban wa de nie, ka a bala mi na be a niem mi wa be a puor."

XXXI A sõo 'lõnõ po le a Faraseemine bamine wa a Yesu sõ wa 'yer ku wo, "Yi a ka chen jiuyo. A Herod buorõ na a fu kufõ." **XXXII** Ka a Yesu 'yer ku ba, "Yi chen ti 'yer a mõbaa 'lõnõ, in dii naa a sïdebe ka a yi ka n sää a nibe baalsi a dina ni bio ka a dayere daar ka n baar a n tõmõ. **XXXIII** Le jaa

an ı, ın chene na chiine a dına nı bio nı a dayere. Sure jaa le, Nāaŋmın 'ye'yerε kő kpi ka Jerusalem ba le ε.

XXXIV "Gboo yun Jerusalem dëme, yın le ma kورو a Nāaŋmın 'ye'yerbe tı loorо a bala Nāaŋmın na tő a yı së nı kusube. N ma buorо naa ika n kaal a fu bibiir 'mataa nıtāa le nőo na ma kaal a wu bil 'mataa a wu pire po, tı yı maa soo ε. **XXXV** Yı nyε, a yı yir na lieb dakpolo, tı ka n 'yerε kورо yı ika yı kő le nyε ma go ε, tı tān a daar 'lō yın na 'yer, 'Nāaŋmın wu söv a 'lō won tő!" "

(Yiel Gān 118:26)

XIV

I A Pēnfü Būbir ãsuvø daar, Yesu chen a Faraseemine nidiere ãsuvø yir difu jie ka ba juro wu. **II** Be le ka daba kőo na tara a baal vő naa ara a wu niem. **III** Ka a Yesu söv a Faraseemine nı a Mosesı nee bōčnbö, "A tara na sör ka fvn sää nire na bierε a Pēnfü Būbir bıı a ba tara sör ε?" **IV** Tiche ka ba ı jaa gbulo, ka Yesu de a nūn dçol a daba sää a wu baal tı bar wu sör. **V** Tı na wu pāa söv ba, "Ala ı a yı ãsuvø bie bıı a wu nadar lon bulo po a Pēnfü Būbir, wu kő chen tı ir wu fofcö jaa bıı?" **VI** Baa le tara 'yer na 'yer ε.

VII Yesu nyen a nibe bala ban buol ika ba wa di, ka ba tuur a niberε jaa jiir jāne, ka wu lob a sokpa nyā ku ba, **VIII** "Nire wa buol fu po kulfo jie, föv wa chen ta tı jāne a niberε jaa jie ε, amine wu buol nire na gar fu ka won wa. **IX** Ala wa ı a le, won wa 'yer fu naa, 'Ir, ka a daba nyā jāne a fu jaa jie.' **XI** le fvn ir tı jāne nı a puor. **X** Tiche bala wa buol fu, tı jāne a puor, ka a 'lō na buol fu wa 'yer, 'N badaba wa jāne ka a niem, be le fvn

pāa vō a fō taaba niem.' **XI** Bojūu, nīre jaa na 'mōro wō māe saaju, Nāaŋmīn na siir wō naa, 'lō mī na siir a wō māe, Nāaŋmīn na 'mō wōn saaju."

XII Ka Yesu pāa 'yer ku a 'lō na buol wō, "Fōu wa buol nīre ika wō wa di, taa wa buol a fō barmīne, bī a fō yeeer, bī a fō bal nībe, bī a fō tō dēme bala na i tara dēme ε. Ala i fō in a le, ban buol fōn daa kōo tī yaa a sān. **XIII** Tīche fōu wa buol nībe ika ba wa di, buol a nōn dēme, nī a gbersi, nī a nībaalsi, nī a jōn. **XIV** Fōu le Nāaŋmīn na sōu. Ban ba tara bon na yab fō ε, fōu le na nyē sāyar a le a nītōnsi na wa ir a kūu pō i vu ε."

XV Ka a bala na lōo dire āsōo na wō a nītō, na wō 'yer ku a Yesu, "An in boosōn ku a 'lō na wa jāne a Nāaŋmīn nāalōu pō dire." **XVI** Be le a Yesu lōb a sukpa nyā, "Nīkpēe kōo le dōo chōorō na wō buol nīyōo ika ba wa di. **XVII** A sōo na wa ta, wō tōn a wō tōtōnō ika wō chen tī 'yer a bala wōn buol ika wō maal yele a jaabaar. **XVIII** Tīche ka a ba āsōo jaa 'yer ika ba kō nyē jie ε. Ka a 'lō ban dōo ta ka wō 'yer, 'N dān popaalaa naa chiine ika n tī kaa, n kō tōo tī ε.' **XIX** Ka a āsōo mī 'yer, 'N dān narkuorsi pie naa jāna n kō tōo tī ε.' **XX** Ka a āsōo mī 'yer, 'Pōo le n de n kō tōo tī be ε.'

XXI "A tōtōnō līeb wa 'yer a nītō ku a wō nīkpēe, ka a suur kpe a nīkpēe ka wō 'yer ku a tōtōnō, 'Līeb chen fōfōo jaa a tēe sālsōo nī a kōkorsi pō, na fō tī buol a nōn dēme, a gbersi, jōn nī a nībaalsi waan.' **XXII** Ka a tōtōnō wa 'yer, 'Nīkpēe, n i naa a le fōn 'yer ika n i, tīche ka a jie chēne

be be.' **XXIII** Be le a níkpëe pää le 'yer ku a tõtõnõ, 'Yi chen a sçí pç, ní a seer pç tì buçl níbe waan ka n yir wa sse. **XXIV** N 'yere na kúrç yì ika ãsuo jaa kõ lë maa ε.' "

XXV Yesu ní a niycö 'mantaa chiine, ka wø lëb kaa ba tì 'yer, **XXVI** "Ala i níre na wa naa a n së, na waa 'laar a wø sää ní a wø ma, ní a wø pco, a wø bibiir, a wø yeer ní a wø yepobö 'matäan a wø mæs nyevor ε, wø kõ tõc i a n poturo ε. **XXVII** Níre 'lo mi na ba de a wø daa tuo turo ní ma ε, wø kõ tõc i a n poturo ε.

XXVIII "Ala i a yì ãsuo buoro na yir kpëe mefu, a ba i wøn den nie jåne guor kaa ala i wø tara naa a libie na tõc men baar ε? **XXIX** Na wø taa kpar a yir tì ba tõc baar ε, ka a wø taaba nye laara wø **XXX** 'yere, 'Jaal piel a mefu tì na waa baar ε.' **XXXI** Biñ năbuor le buoro ika wø tì jeb a wø nää to suo na waa de nie jåne kaa ika wøn tõc de a wø níbe turo pie (10,000) tì jeb a 'lo na waara ní a wø níbe turo lijer (20,000) ? **XXXII** Ala i wø kõ tõc ε, wøn tõn níbe ka ba chen tì 'maal a nää 'lo na chene be a teer. **XXXIII** Le mi le, a yì ãsuo jaa baa bar a wø bonsı a jaa ε, wø kõ tõc i a n poturo ε.

XXXIV "Nyaar i naa, tiche a wø nõc wa baar, ñmíne ban le i wø ka wø le nõmõ go? **XXXV** Wa viel ku a tãpuor tãna ε, ban lëb bar. Níre 'lo na tara toor wõnõ, vë ka wø wõ naa."

XV

I A lõpodierbe ní a tõdetõnbö lõon taa na chel a Yesu 'yer. II Tiche ka a Faraseemíne ní a Mosesi

neε wiwilbe hūhūnō 'yεrε, "A daba nyā diere naa tōdetōnbō ka ba 'mataa dire."

III A Yesu pāa lōb a sokpa nyā kʊ ba, **IV** "Ala ɪ a yɪ ãsʊɔ̄ tara na piir kōbaa ka a bō'yen wa bōr, a ba ɪ wōn bar a kōbaa forbir ala a pechiin baa pō, tɪ yuɔ̄rō buɔ̄rō a bō'yen 'lō tɪ tān a sō̄c 'lō jaa wōn wa tɪ nyε wō bū? **V** 'Lō wa nyε a per nō̄c ma kpε wō naa ka wō 'mō̄c dō̄cō̄l bō̄c ju **VI** kulo nī a yīr, tɪ pāa buɔ̄lō a wō barmine nī a wō taaba lō̄ taa tɪ 'yεr, 'Yɪ pō̄c ma chīlε, bojūn n nyε naa a n per 'lō na bōr.' **VII** N 'yεrε na kōrō yɪ ɪka a le ne nī wō ju mī le, chīl kpē̄s na ben a saaju a tōdetōnō̄ bō'yen na līeb a wō tīer gar a kōbaa forbir bala na ba tara tīer līeb fu ε.

VIII "Bū pō̄c buor le tara libibie pie ka ãsʊɔ̄ bōr, wō kō chōm būn den saar pīr a die wō jaa na wō wa tɪ nyε wō bū? **IX** 'Lō wa nyε wō, wō ma buɔ̄l a wō barmine nī a wō taaba lō̄ taa tɪ 'yεr, 'Yɪ pō̄c ma chīlε, n nyε naa a n libir na bōr.' **X** Le ne nī wō ju mī le n 'yεrε kōrō yɪ ɪka, nō̄c mī na kpε naa a Nāaŋmīn malakası ala ɪ a tōdetōnō̄ bō'yen līeb a wō tīer."

XI Yesu chēnε na 'yεrε kōrō ba, "Daba le tara wō dabil ayi. **XII** Ka a bile sō̄c wa 'yεr kʊ a sāa, 'N sāa, pō a fu kpī̄ bomo ir a n bon kʊ ma.' Ka a sāa de a wō kpī̄ bomo pō ba. **XIII** A ba kor ε, ka a bile 'lō lō̄ taa a wō bonsı a jaa yi chiin tēyuo pō, na wō tɪ būbur a bonsı sō̄c a jaa bar. **XIV** Wōn wa sō̄c a jaa baar, ka a kō lo a tēe 'lō pō, ka a wōm piel kpε wō. **XV** Wō chen a tēe 'lō pō nīrε ãsʊɔ̄ yīr tɪ bō tōmō̄, ka a nīrε 'lō ma tō wō ka wō chen a puo pō tɪ 'yō̄c a wō dor bōdiir. **XVI** A jō pēbε ala

ma ıre won vɔlaa ka wu bʊɔrɔ ıka wu 'wɔb tı,
tiche nire jaa maa ku wu bon ε.

XVII "Ka a yẽ wa wu ka wu 'yer, 'N sãa tara na
tötõnbɔ a ɻmíne a ba ma di bɔdiir faa, tiche ka
a maa wa kpire nı kɔ ka? **XVIII** In l̄eb kul a n sãa
sẽ naa tı 'yer wu, n maal deer Nääñmin sẽ nı a
fu sẽ. **XIX** N ba le chene s̄ee ka ban buɔl ma a fu
bie ε, maal ma ka n ı a fu tötõnɔ ãsuo.' **XX** Le
wu ir kulo a sãa sẽ. Tiche won chene be a nidaa
waara, a sãa nyε wu naa ka nibaal kpe wu ka
wu jotuor a bie kɔr tı puor wu. **XXI** Ka a bidaba
'yer ku wu, 'N sãa, n maal deer Nääñmin sẽ nı a
fu sẽ, n ba le seen ka ban buɔl ma a fu bie go ε.'
XXII Tiche ka a sãa 'yer ku a gbägbaar, 'Yı pɔɔ fɔɔ
tı de fuu nyã na v̄ele wa su wu, na yı de bɔbile
'yɔɔ wu a nubir pɔ, na yı de nafɔbɔ wa su wu.
XXIII Yı tı kaa nele na 'wɔr na yı waan wa ku ka
sı 'wɔb tı chile. **XXIV** Bojūu a n bidaba nyãna dɔɔ
kpi tı le ir ı vor, wu dɔɔ bɔr tı sı le nyε wu.' Ka
ba piel chile.

XXV "Tiche ka a bidakpẽe 'lɔ be a puo pɔ, na wu
wa ir waara, won wa gbv̄ɔ a yir wu wɔn bãne
nı chelsı. **XXVI** Be le wu buɔl a gbägbaa ãsuo na
wu sv̄or a yelnyne na be be. **XXVII** Ka a gbägbaa
'yer ku wu, 'A fu yebile le wa ka a fu sãa ı a
ba ku nel'wɔr jaa, bojūu wu nyen a wu bie na
l̄eb wa nı lãafie tı chene kpẽme.' **XXVIII** A suur
kpe a yekarma ka wu je, waa kpe ε. Ka a sãa yi
'maala wu ıka wu kpe. **XXIX** Tiche ka wu 'yer ku a
sãa, 'Nyε le ın wɔnɔ a fu toor naa tõnɔ kurɔ fu a
yuom anyãna a jaa, n ba gɔɔ fu neε jaa ε. Tiche
faa mı wa ku ma bule gba ıka, n mı ku ka maa
nı a n barmine mı 'mataa di tı chile ε. **XXX** Tiche

a fu bibawōno nyāna na de a fu bonsı yin ka a 'lɔ nı a pɔɔ baar tı 'mataa sɔɔ bar, tı lıeb wa a yir ka fu ir ku nel'wɔr ku wu.' **XXXI** Ka a sāa 'yer, 'Fōo 'lɔ, fu ben a n s̄e, ka a bomo a jaa ın tara ı a fu bonsı. **XXXII** Tiche a s̄e naa kā s̄in dāenę na s̄i chile bojūu a fu yebile nyāna dɔɔ kpi tı le ı vor go, na wu dɔɔ bɔr tı s̄i le nyę wu.' "

XVI

I Yesu 'yer ku a wu poturbo ıka, "Taraa sɔɔ kɔɔ le dɔɔ be be, na wu tara nıre na kaara wu a bonsı, na wu pɔpʊrɔ bara. **II** Ka wu buɔl wu waan wa suɔr, 'N wɔn ban 'yere a fu 'yer yuɔrɔ nı, man a le fɔn tɔ̄ ku ma, bojūu fu kɔ̄ le tɔ̄ tɔ̄ a tɔmɔ̄ ε.' **III** Ka a tɔtɔnɔ̄ 'yer ku a wu māe, 'Nmıne le ın pāa ı a pɔpāanyā? A n nıkp̄eε faa man a tɔmɔ̄, n mı ba le kp̄eme na tɔ̄ kɔ̄ ε, a mı na ın v̄ı ın na suɔrɔ. **IV** N bɔɔ le ın na ı maa ba le wa tara tɔmɔ̄ ε, tiche ka nıbe chene de ma a ba yie.' **V** Be le wu buɔl a wu nıkp̄eε sāma dēme ba jaa na wu suɔr a 'lɔ na de nie, 'A nmıne le fu di a n nıkp̄eε sān?' **VI** Ka wu 'yer, 'Kālaar kɔbaa (100) le n di a sān.' Ka a 'lɔ na kaara a bonsı 'yer, 'De a gān nyāna jen fɔ̄ jaa na fu seb lijaayi nı pie (50).' **VII** Tı na wu le suɔr a ayi suɔ, 'A nmıne fu mı di a n nıkp̄eε sān?' Ka wu 'yer, 'Chi bɔtɔr kɔbaa (100) sān le n di.' Ka wu 'yer, 'De a fu gān na fu seb lijaaa naar 'yɔɔ (80).' **VIII** Ka a nıkp̄eε dān a tɔtɔnɔ̄ nyāna na ba tara yelmāe ε, bojūu wu tıer nıdaar. A wer nyā nıbe tara na ȳe a ba taaba jie gar a chāa nıbe.

IX "N 'yer na kɔrɔ yı ıka, yı de a wer nyā bɔtarsı na yı nıman barmıne ala wa baar, Nāaŋmın na

de yin kpēn a yir kpo kpo 'lō po. **X** Nire 'lō jaa na tara yelmāe nī a bōbile, won tara naa yelmāe nī a bōyōo. Nire 'lō jaa mī na ba tara yelmāe nī a bōbile ε, wō kō mī tara yelmāe nī a bōyōo ε. **XI** Ala i yaa tara yelmāe nī a wer bōtarsi ε, an le na sō de a yelmāe bomo ku yi? **XII** Ala i yaa tara yelmāe nī nire kō bon ε, an le na ku yi a yi bon? **XIII** Gbāgbāa kō tō tō ku nibe ayi ε, won nōn āsuō tī 'laar āsuō, būl wōn wōnō na āsuō toor tī ba wōnō āsuō toor ε. Yi kō tō tō ku Nāaŋmīn nī libie ε."

XIV A Faraseemīne na nō libie na wō a le a Yesu na 'yer, ka ba laara wō. **XV** A Yesu 'yer ku ba, "Yi ma maal yi māe nitorsi a nibe niem, tiche Nāaŋmīn bōon a yi tīer. Bon 'lō nibe na 'yōonō in Nāaŋmīn bōchiiraa.

XVI "A Mosesi Nee nī a Nāaŋmīn 'ye'yerbe 'yer wa tān a Jōon sōo. An yi a sōo 'lō wō jaa, ba 'yer naa a Nāaŋmīn nāalōv 'yer sōn ka a āsuō jaa muorō wō sōr, ika wō kpe. **XVII** An in kōmōkōmō ku a saaju nī a tēe ka a po tal, gar a Nee 'yer bir na yi lo. **XVIII** Nire jaa na dii a wō pōo bar tī kul pōo yuo, wō maal deer, ka a daba 'lō mī na kul a pōo a sīre na dii bar, mī maal deer.

XIX "Tara suō kō le dōo be be, na wō ma su kparsī nī fuu piel na wō dire bōnōn bībir jaa. **XX** Ka a susuōrō kōo yuor na di Lajarusi mī be be na i natinara ma jāne a tara suō dōdōr nee. **XXI** Na wō ma buorō ika wō nyē a bōdi pōr pōr ala a tara suō na dire ka a ḥmara loro, ka a baar gba ma wa lēne a wō natīe. **XXII** A susuōrō nyāna wa kpi naa, ka a malakası wa de wō chiine tī bin

a Abraham sɛ̄. Ka a tara sʊɔ̄ 'lɔ̄ mɪ wa kpi ka ba ūu wʊ.

XXIII "A be a kpīsɪ tēe, ka a i dɔ̄oye jie lɛ, ka wu gbā nyɛ Abraham tɛ̄er jaa ka a Lajarusi jānɛ a wu lōboor. **XXIV** Be lɛ wu bʊɔ̄l, 'N sāa Abraham, kaa n nibaal tɪ na fʊ tɔ̄ a Lajarusi ka wu 'me kɔ̄ nɪ nubir wa 'maan ma jālbir, bojūu a wōnō ma naa ka a būu pɔ̄.' **XXV** Tiche ka a Abraham 'yer, 'N bie, tier kaa fɔ̄n dɔ̄o be a wer pɔ̄ dire nō̄, tiche ka a Lajarusi mɪ dire dɔ̄oye, pōpānyā, wu mɪ dire naa a nō̄ tiche ka fʊ mɪ dire a dɔ̄oye. **XXVI** A nyā gba ba i yele ε, a bɔ̄c kpēɛ nyā na be a sɪ chara pɔ̄, ka a bala na bʊɔ̄rɔ̄ ika ba yi a ka tɪ a yi sɛ̄ kɔ̄ tɔ̄ ε, ãsʊɔ̄ jaa kɔ̄ tɔ̄ yi a be tɪ mɪ wa a sɪ sɛ̄ ε.'

XXVII "Ka wu lōb nūu 'yer, 'Yāayāaabile le n sʊɔ̄rɔ̄, n sāa, tɔ̄ a Lajarusi ka wu kul a be a sāa yir, **XXVIII** n tara na yeer anūu wu tɪ kpāa ba ka ba taa i're mɪ wa wa a dɔ̄oye nyā pɔ̄ ε.' **XXIX** Ka Abraham 'yer, 'Mosesi nɪ a Nāaŋmɪn 'yɛ'yerbe a le ban sɛ̄b bin ben a ba sɛ̄, ba chele a ala ban 'yerε.' **XXX** Ka wu 'yer, 'Kai n sāa Abraham, ala i nire le ir a kūu pɔ̄ tɪ 'yer ku ba ban lɪeb a ba tier.' **XXXI** Ka a Abraham 'yer ku wu, 'Ala i ba kɔ̄ chel a le a Mosesi nɪ a Nāaŋmɪn 'yɛ'yerbe na 'yer lɪeb a ba tier ε, nire sɔ̄c ir kūu pɔ̄ tɪ 'yer an i'n pɔ̄rɔ̄.' "

XVII

I Yesu 'yer ku a wu poturbo, "Yelsi ala na vɛ̄ ka nire i bier ben be na wa, tiche nire 'lɔ̄ jie an tu wa ben pɔ̄'yɔ̄ fʊ pɔ̄. **II** A nuyinɛ 'lōnō, bala 'mɔ̄c nuer lū̄ yɔ̄l a nyiɛ pɔ̄ daa lōb a man kɔ̄ pɔ̄,

ala sa won na vë ka a bõbil banyâna ãsuo i bier.
III Yı guro yi mæs, ala i fu yebé maal fún deer gõ wú, 'ló wa de a bõrfú vë kú wú. **IV** Ala i a bïbir bõ'yen põ le wú maal fu deer gbeé ayopõi tí mi lieb wa a gbeé ayopõi wa de bõrfú, vë kú wú."

V Ka a nítönsi 'yer, "Sí Soro, puo sí sœofú." **VI** Ka a Soro 'yer kú ba, "Yin tara sœofú jaa puor fíka kõkõo bir, yin töc 'yer kú a tükpeé nyâna, 'Võo tí ba man põ, ka wú tu a le yin 'yer.'

VII "Ala i a yi ãsuo tara na gbâgbaa ka wú kúoró bù lmaara piir, 'ló wa yi a tömõ jie wa, fún 'yer wú naa ika wú wa jâne di o? **VIII** A ba i fon 'yer wú naa, 'Maal a bõdiir fõo na fu chõor a fu mæs wa ara gu ma, ka n di tí nyû baar ka fu mi pâa di tí nyû e.' **IX** Won puor naa a gbâgbaa nyâna won 'yõo ka wú maal bù? **X** A yin mi le le, yin wa maal ala a jaa Nääñmin na 'yõo yi, yin 'yer naa, 'Saa seen e, gbâgbaa le sí i na sí maal a le na i a sí tömõ.' "

XI Yesu den a sör chiine a Jerusalem, wú kpén a Samariya ní a Galilee chara põ. **XII** Na wú chiine kpe a têbile ãsuo põ, ka a kõkõn pie tuor wú a be. Ba ara na teer jaa **XIII** tí gboolo bucló, "Níkpeé Yesu, kaa sí nibaal." **XIV** Won nyé ba a le, na wú 'yer kú ba, "Yı chen tí will a yi mæs kú a Juu nibe bõerlorbo." Ban chen a le, ka a i ba sa naa. **XV** A ba ãsuo na nyé ka a i wú sa naa, wú lieb wa de nekpeé na wú peere ní Nääñmin. **XVI** Wú lon kpa a Yesu gbeé par tí puor wú, Samariya le wú yi. **XVII** Ka a Yesu svor, "A ba i pie le sa e? Ka nyue a pie forbir be? **XVIII** Isuo jaa ba lieb wa ika wú wa puor Nääñmin yaan ka a sâan nyâ ba le e."

XIX Tı pāa 'yer ku wu, "Ir kulo, a fu sōofu sa fu naa."

XX A Faraseemine le suor naa Yesu ika dabor le a Nāaŋmın nāalōu na wa, ka a Yesu 'yer, "Nāaŋmın nāalōu kō wa ka ba bōon ε. **XXI** Biı ka nibe 'yer, yi nyę wu ka, biı yi nyę wu kasen, bojūu Nāaŋmın nāalōu ben a yi po."

XXII Tı pāa 'yer ku a poturbo, "Sōo kō waara na a yin wa buorč ika yi nyę a maa Nisaal Bie ni nibir, tiche yi kō nyę ma ε. **XXIII** Nibe na 'yer yi naa, 'Kasen le wu be,' biı 'Ka le wu be.' Yi taa ire wa joro turo ba chiine be ε. **XXIV** A maa Nisaal Bie bıbir na kaara naa fika a saa na ma nyür a saaju yi a lōboor nyā tı gbem a lōboor āsuc. **XXV** Tiche in den nie di dōoye yele yoo jaa po, ka a dına nibe tör ma.

XXVI "Le an dōo kaara a Nowa sōo, le mi le an kaara a maa Nisaal Bie sōo. **XXVII** Nibe dire naa na ba nyuro ka dōor ni pōbo kulo taa, ti tān a bıbir 'lō a Nowa na kpę a gbor kpęe po, ka a kōo paal wa sōo ba jaa bar.

XXVIII "Le mi le a kaara a Lotı sōo, nibe dire naa, na ba nyuro, na ba daara lıeb daara, na ba bōr na ba miera ni yie. **XXIX** Tiche a bıbir 'lō a Lotı ni wa yi a Sodom būu ni kusılırsı yin saaju lo po a nibe ka ba jaa kpi. **XXX** Le le a maa Nisaal Bie bıbir mi na kaara.

XXXI "A bıbir 'lōnō, nire na be a wu gar ju, ka a wu bonsı be a die po, wu kō suu tı de ε. Le mi le nire na be puo po kō kul tı de bon ε. **XXXII** Yi tıer a Lotı po. **XXXIII** Isuc jaa na buorč ika wu faa a wa nyevur na bōr wu naa, nire 'lō na lob a wu nyevur bar, won tara wu naa.

XXXIV “N 'yere na koro yi ika a tāsōc 'lōnō, nibe ayi na gān gaa jie, ka a Nāaṇmīn wa de bō'yen tī che bō'yen bar. **XXXV** Ka a pōbō ayi nīene jō, ka a Nāaṇmīn de bō'yen tī che bō'yen bar. **XXXVI** Dōor ayi mī na ben puo pō, ka a Nāaṇmīn wa de āsuō tī che bō'yen bar.” **XXXVII** Ka ba suor wō, “Si Soro, nyinē?” Ka wō 'yer, “Jie bōkūu na be, be le sīdumosī ma loro.”

XVIII

I Yesu pāa lōb sukpa ku a wō poturbo na wō wīil ba a le ban na suor Nāaṇmīn taa baala ε. **II** Wō 'yer naa, “A tēe kōc pō, 'yer tōor kōc dōc be be, waa joro Nāaṇmīn dābāē ε, waa mī kaara nīre nībaal ε. **III** Ka a pōc kūor kōc mī be be a tēe pō, na wō ma waara a wō sē wa 'yere, “Yer faa ma a n sān suō sē.” **IV** Bojūu, gbees aṇmīne jaa le wō ma tōr, tī wa 'yer ku wō māe, ‘N gba ba joro Nāaṇmīn dābāē ε, bii kaara nīre nībaal le. **V** Tīche bojūu, a pōc kūor nyāna na yōorō dōōnō ma, in tōor a wō 'yer ku wō ka wō ta yōorō bala ma ε.’ ”

VI Ka a Soro 'yer, “Yi nyē le a 'yer tōor filefile nyā na 'yer. **VII** Nāaṇmīn mī kō 'yer faa a wō nīirsī na kōnō koro wō mōtōc nī tāsōc jaa ε? Bii wōn liere ban bara? **VIII** N 'yere na koro yi ika Nāaṇmīn na tōor a ba 'yer fōc jaa ku ba. A maa Nīsaal Bie wa liēb wa a wer pō, in nyen nībe ka ba tara sōcōfū ε?”

IX Yesu le lōb sukpa de man a nībe bamīne na tīer ika ba in nītorsī tī kaara a ba taaba pōrō. **X** “Nībe ayi le dōc do a Nāaṇmīn puorfū yir ika ba tī suor Nāaṇmīn. Tsōc in Farasee

nire, ka a ãsuo mì i lõpodiere. **XI** Ka a Farasee nire 'lo ir ara, tì suorç a Nääajmìn 'yere nì, 'Nääajmìn n puor fún yääan, nì in ba kaara a nibe bamine kaar ε, nifarba, tõdetõnbø, sësënbe, bù a lõpodiere nyä kaar gba ε. **XII** Maa 'lo, n ma gal kõ gbeε ayi daa jaa pø, n bonsı pie jaa pø, n ma ir naa a bõ'yen.' **XIII** Tiche ka a lõpodiere 'lo mì ara teer jaa na wø 'wor nuur, waa 'la duç kaa saaju ε, tì na wø 'yer, 'Nääajmìn kaa n nubaal, yelbe-ire le n i.' **XIV** A lõpodiere nyä yele tor naa a Nääajmìn së, ka wø lïeb kul gar, a Farasee nire 'lo. Bojüu nire jaa na 'moorç wø mæs saaju, Nääajmìn na siir wø naa, tì nire nyä mì na siir a wø mæs, Nääajmìn na 'moç wøn saaju."

XV Nibe dõç waara nì bibibil a Yesu së ika wø siir ba, ka a poturbo na nye a le na ba mñi 'yõç ba. **XVI** Tiche ka a Yesu buçl a bibiir ka ba wa a wø së, ka wø 'yer, "Yi bar a bibiir sør ka ba wa a n së, na yi ta ñmaa ba sør ε, bojüu banyäna taaba le so a Nääajmìn nääalõv. **XVII** Yelmæs le n 'yere kurç yi, ãsuo jaa ba wa de a Nääajmìn nääalõv nítää a bibibile nyäna kaar ε, wø kõ tõç kpe be ε."

XVIII A nidiere kõ suor a Yesu, "Wiwiilsõ, bo le in i naa nye nyevor na ba tara baarfø ε?" **XIX** Ka a Yesu suor wø, "Bää 'yõç le fu buçl ma nisõ? Nire jaa ba i nisõ ka Nääajmìn tee ba le ε. **XX** Fu bõç naa a Nääajmìn Neε. Taa sëne ε, taa kurç nire ε, taa juro ε, taa ñmaa jir kara 'yõç nire ε, na fu 'yõçnõ a fu sää nì a fu ma." (*A Yifú Gän 20:12-16*) **XXI** Ka a daba 'yer, "A anyäna a jaa le n turo a n bile sõç wa tän dïna." **XXII** Yesu na wø a nítõ ka wø 'yer ku wø, "A che fún yelbõ'yen, tì da a fu bonsı a jaa, de pø nõn dëme ka a fu tara

bomo be a saaju, tī na fu pāa wa turo ma.”

XXIII A daba na wō a nītō wō puō sōo naa, bojūu tara suō le wō i. **XXIV** Yesu kaa wōn tī 'yer, “An īn kpēo a tara suō na kpe Nāaŋmīn nāalōu pō. **XXV** Sire jaa le, an īn kōmōkōmō nyōoma na kpe kparpīi bōo pō, gar tara suō na kpe Nāaŋmīn nāalōu pō.”

XXVI Ka a bala na wō a nītō suor a Yesu, “An le na pāa nyē faafu?” **XXVII** Ka a Yesu 'yer, “Ala na i tuo nīre sē, Nāaŋmīn sē yele jaa ba i tuo ε.”

XXVIII A Pita 'yer ku wō, “Sīn bar bonsi a jaa, tī wa turo fu.” **XXIX** Ka a Yesu 'yer ku ba, “Yelmāe le n 'yere kurō yi, nīre na bar a wō yir, bū pōo, bū yεer, bū a wō sāa naa ma, bū bibiir a Nāaŋmīn nāalōu jūu, **XXX** wōn nyēn dōol taa a dūna nī daa kōo na wa lōon nyevor na ba tara baarfū ε.”

XXXI Yesu tōon a Pie nī Ayi yin chēchēe, tī 'yer ku ba, “Sī ben duoro a Jerusalem, ala a jaa a Nāaŋmīn 'yε'yεrbe na sēb 'yer a maa Nīsaal Bie 'yer, an tī i naa. **XXXII** Ban tī nyōo man ku a nībe bala na ba i a Juu nībe ε, ka ba la ma, turō ma, na ba chīr nataar 'yōo ma, na ba ge ma, tī ku ma. **XXXIII** Ka a ber ata daa r ka n ir i vor go.” **XXXIV** A poturbo ba bōo a anyāna wōn 'yer par bālāa jaa ε. A liin ba jaa, baa bōo a ala wōn 'yere ε.

XXXV Yesu na wa gburō a Jeriko, jōo jēn be a sōr kōkoor na wō suōrō. **XXXVI** Wōn wa wō a nyōo na chiine tala, a wō surō, ika bo le iε. **XXXVII** Ka ba 'yer ku wō, “Yesu na yi Najaretī le tala.” **XXXVIII** A wō gboolo, “Yesu, David Bidaba, kaa a n nībaal.” **XXXIX** Ka a bala na de a nie tān wō 'yere pōo a neε, tiche ka wō chēne gboolo buōlō, “Yesu, David Bidaba, kaa n nībaal.”

XL Ka Yesu tεε ara tı 'yer ika ba tara a daba waan. Le a jɔ̄o na wa gbɔ̄r a Yesu ka wu suor wu, **XLI** "Bo le fu buɔ̄rɔ̄ ika n ı ku fu?" Ka a jɔ̄o 'yer, "N Soro n buɔ̄rɔ̄ naa ika n nyere." **XLII** Ka a Yesu 'yer, "Nyere a fu sɔ̄ɔfū sa fu naa." **XLIII** Ajienaa ka a ı wo nyere naa, na wu dāna Nāaŋmīn turo nī a Yesu. A nibe ba jaa na wa nyε a le, ba mī dāna naa a Nāaŋmīn.

XIX

I Yesu kpẽn a Jeriko tēe pō tala. **II** Ka a daba kɔ̄o be be ban buɔ̄lɔ̄ Jakiyas, 'lo le ı a lōpodierbe nukpẽs na wu ı tara sɔ̄. **III** Wu buɔ̄rɔ̄ naa ika wu nyε Yesu nī nubir, tiche ka a nibe waa, a wu kɔ̄ tɔ̄o nyε wu ε, bojūu nujmaa le wu ı. **IV** Be le wu de nie jo chen tı do kɔ̄kɔ̄ tıε ju ika wu nyε a Yesu an ı a be le wu tu tala.

V Yesu na wa ta a tıε pílem, wu duɔ̄n buɔ̄l wu, "Jakiyas wa suu fɔ̄o, a fu yir le in gã dına." **VI** Ka a Jakiyas suu fɔ̄o jaa na wu tuor de a Yesu nī pupel. **VII** A nibe ba jaa nyen a le na ba piel hūhūnõ 'yere, "Wu ben na tı kpe a yelbe-ırε nyāna sāan." **VIII** Tiche ka a Jakiyas ir ara tı 'yer ku a Yesu, "Nyε n Soro, in pō naa a n bōtarsı ɳmaa, naa ku a nñn dēme, ala ı n mī fɔ̄l nire jaa bon, in yab a le dɔ̄oł gbεε anaar." **IX** A Yesu 'yer ku wu, "Dına faafu wan a yir nyā pō, bojūu a daba nyā mī in a Abraham bie. **X** Bojūu a maa Nisaal Bie wa naa ika n wa bɔ̄ na n faa a bala na bɔ̄r."

XI Ban chelε a anyāna ka wu lōb sukpa ku ba, bojūu ba gbɔ̄rɔ̄ naa a Jerusalem ka nibe tıer ika a Nāaŋmīn nāalȭu na tɔ̄on daa yi ajienaa. **XII** Wu 'yer ku ba, "Nābie ăsɔ̄o le ir na chen a tēteer

ãsuɔ̄ ka ba t̄ su w̄ nāa, ka w̄ l̄ēb wa. **XIII** Na w̄ buɔ̄l a w̄ gbāgbaar pie na w̄ de a selbie pie na w̄ ku ba t̄ 'yer, 'Ȳ de a libie anyāna tōn̄ n̄, wa tān̄ a sō̄c 'l̄o in na l̄ēb w̄.' **XIV** T̄iche ka a w̄ tēe dēme 'laar w̄, ir nub̄ t̄ w̄on chen baar ka ba t̄ 'yer ika, 'Baa buɔ̄r̄ a daba nyā ika w̄ wa i a ba nāa ε.'

XV "W̄ din a nāa na w̄ l̄ēb wa a w̄ tēe, w̄ wa tōn̄ buɔ̄l a w̄ gbāgbaar bala w̄on ku a libie ka ba wa a w̄ suɔ̄r kaa a l̄ē ban tōn̄ a libie. **XVI** A 'l̄o na de nie wa 'yer naa, 'N̄ikp̄ɛɛ, a f̄ libir dō̄on pie dō̄ol.' **XVII** Ka a n̄ikp̄ɛɛ 'yer, 'F̄u maal v̄ila f̄on ben tara yelmāɛ n̄i a bō̄bile nyā, in v̄ɛ naa ka f̄u kaara tēn̄ pie.' **XVIII** A ayi suɔ̄ wa 'yer, 'N̄ikp̄ɛɛ, a f̄ libir mi dō̄on anūu dō̄ol.' **XIX** Ka a w̄ n̄ikp̄ɛɛ 'yer, 'Mi kaara tēn̄ anūu.'

XX "Ka ata suɔ̄ mi wa 'yer, 'N̄ikp̄ɛɛ nyɛ a f̄ libir in l̄u 'yō̄ɔ̄ f̄obaa p̄o bin. **XXI** N̄ joro f̄on dābāɛ, bojūu a f̄ u yele kp̄ɛmɛ naa. F̄u ma den a jie 'l̄o f̄on ba bin ε, na f̄u ηma a jie 'l̄o f̄on ba b̄or ε.' **XXII** Ka a w̄ n̄ikp̄ɛɛ 'yer, 'A f̄u neɛ 'yerbie le in de t̄ɔ̄r a f̄ 'yer, gbāgbadɛr le f̄u i. F̄ō̄ māɛ bō̄on naa ika a n̄ yele kp̄ɛmɛ naa, ma de a be in ba bin ε, na n̄ ma ηmara a jie 'l̄o in ba b̄or ε.' **XXIII** Bo le so ka faa de a n̄ libir t̄ 'yō̄ɔ̄ a be a libie binfo jie ε, in ben ta wa, n̄ kō̄ naa de ka bon dō̄ol ε?' **XXIV** T̄i pāa 'yer ku a bala na ara a be, 'Ȳ faa a libir 'l̄o a w̄ s̄ɛ, na ȳ ku a 'l̄o na tara a libie pie.' **XXV** Ka ba 'yer, 'N̄ikp̄ɛɛ, pie le w̄ tara.' **XXVI** W̄ 'yer naa, 'N̄ 'yerɛ ȳ naa ika n̄ire 'l̄o na tara w̄on le nyen dō̄ol, t̄iche n̄ire 'l̄o na ba tara ε, t̄i tara bālāa ban den a bālāa ala. **XXVII** T̄iche a n̄ dō̄dēme bala na ba buɔ̄r̄ ma ika n̄ i a ba nāa ε, ȳ nyɔ̄ɔ̄r ba waan wa

ku a ka a n niem.' " [XXVIII](#) Yesu na 'yer a anyāna baar wō de ban nie ka ba duoro a Jerusalem.

[XXIX](#) A le won wa gbūrō a Betefagi nī a Betani, tō ben be ka ba bučō Olive Tūr Tō, wō tō naa a wō poturbo ayi tī 'yer ku ba. [XXX](#) "Yī chen a tēbile 'lō a yī niem, yīn wa kpīere a tēe pō yīn nyen bōpōlbile ban lū, baa do wō jaa sere ε, yī for wō waan. [XXXI](#) Ala i nīre wa suur yī naa, 'Nmīne a yī foro a bōpōlbile?' Yī 'yer wō, 'A sī Soro le bučō wō.' " [XXXII](#) A bala won tō chen tī nyē a le nē won 'yer ba. [XXXIII](#) Ban wa foro a bōpōlbile, a bōpōlbile dēme suur ba naa, "Nmīne a yī foro a bōpōlbile?" [XXXIV](#) A ba 'yer, "A sī Soro le bučō wō." [XXXV](#) Ba waan naa a bōpōlbile wa ku a Yesu, na ba 'yer a ba fōr dōčl a bōpōlbile ju, tī nyōč a Yesu ka wō do jāne. [XXXVI](#) A le won chiine, le mī le a nībe 'yīere a fōr den a sōr.

[XXXVII](#) Won chen wa gbūrō a jie a sōr na suu a Olive Tūr Tō ju, a nyōč bala na turo wō piel chīle nī nekṛēs na ba pēere Nāajmīn a nē'maa tōmō ala a jaa ban nyē jūu. [XXXVIII](#) "Nāajmīn wō sōu a nāa 'lō won tō! [\(Yiel Gān 118:26\)](#)

Nyā'maar ben a saaju, ka a tūr be a saaju jaa saaju." [XXXIX](#) Ka a Faraseemīne na be a nyōč bala pō, 'yer ku a Yesu, "Wiwile tān a fō poturbo a ba bar a gōn." [XL](#) A Yesu 'yer ku ba, "Ala i ba bar a gōn, kūsibē na pōčō naa gōmō."

[XLI](#) Yesu na wa tara a Jerusalem na wō nyē a tēe wō kōn ku wō, [XLII](#) tī 'yer, "Ala i a fōu, fōu gba ta bōč a bon 'lō a dūna bībir nī taa waan nyā'maar, tīče a sōč naa a fō sē. [XLIII](#) A bībir na wa vīę yī naa, ka a yī dōdēme wa jilō yī gučr gučr a jie

wu jaa. **XLIV** Ban nəb yin ŋmer ni a yi bibiir ni a yi tēe ba kō wa bar kusır ka wu dōl wu tō ju ε, bojūu yaa tīer tō a sōč a Nāaŋmın na waara a yi sē ε.”

XLV Wu pāa tī kpe naa a Nāaŋmın puorfö yir bechaar pō na wu piel dire a bala na daara bara. **XLVI** Na wu 'yer ku ba, “A səb a Nāaŋmın gān pō ika, ‘A n yir na i naa a puorfö jie,’ (*Isaiya 56:7*) tiche ka a yin maal wu a ‘nānyisi sōčlfö jie.’” (*Jeremiya 7:11*) **XLVII** Bıbir jaa le wu wile ba be a Nāaŋmın puorfö yir, tiche ka a Juu nibe bōčrlo nibere ni a Mosesi Nee wiwiilbe ni a nibere bučrō a wu kufü. **XLVIII** Tiche baa bōč le ban na i ε, bojūu nibe ba jaa 'yōčn toor chelē a wu 'yer.

XX

I A bıbir āsuo Yesu ben a Nāaŋmın puorfö yir bechaar pō, wile a nibe 'yer a Nāaŋmın 'yer nōč kurč ba. Ka a Juu nibe bōčrlo nibere ni a Mosesi Nee wiwiilbe ni a nibere wa a wu sē. **II** Na ba suv wu, “Yer ku si a jie fon nyę a sör maala ni a anyāna, an ku fu a sör nyā?” **III** Ka a Yesu mi 'yer, “N tara na suvrfö na suv yı. **IV** A Jōčn na dōč suoro a nibe a Nāaŋmın kōč an le 'yōč wu, Nāaŋmın le 'yōč bu nire le 'yōč wu?” **V** A ba lıeb guor taa 'yer, “Ala i si ben 'yer ika Nāaŋmın le 'yōč wu, wuń lıeb suv si, ŋmīne a saa sōč de wu ε? **VI** Tiche sìn mi 'yer ika nire le 'yōč wu, a nibe ba jaa na lōb sìn ni kusibε, bojūu ba jaa sōčn de ika Nāaŋmın 'ye'yer le wu i.” **VII** Be le a ba 'yer, “Saa bōč a jie an yi ε.” **VIII** A Yesu mi 'yer ku ba,

"N mī kō 'yer ku yī a jie īn nyē a sōr maala nī a anyāna ε."

IX Yesu chēne na 'yere nī a nībe na wō lōb a sukpa nyā ku ba, "Daba le bōr a tīwōnsi de ku tōtōnbō a ba kaara, tī yō chen teer na wō tī kor be jaa. **X** Ka a tūr wōmō mōwfū sōc wa ta ka wō ir a tōtōnō āsūc tō a bala na kaara wō a puo ka ba pōr a wōmō amīne tīr. Tīche ka a nībe bala ḥme wō bar ka wō kul nūjaal. **XI** Ka wō le tō a tōtōnō āsūc go, tīche a 'lō mī ba le ḥme ḥme naa tī tu tu wō bar, ka wō mī līeb kul a nūjaala. **XII** Ka wō le maal tō a ata sūc ka ba ḥme a 'lō 'yōc baal 'mōc lōb bar a yōo.

XIII "A puo sūc pāa 'yer, 'Nmīne le īn i? In tōn a n bidanōnaa amīne sē ban jo won vī.' **XIV** Tīche a tōtōnbō na wa nyē a bidaba na waara a ba guor taa 'yer, 'Nyā le ī a bōdire, yī ī a sī ku wō bar tī de a bonsi.' **XV** Na ba nyōc wō vu yin a puo kōkoor na ba tī ku wō. Bo le a puo sūc na wa ī a nībe banyāna? **XVI** Won wa ku naa a nībe banyāna bar, tī de a puo ku nīyor." Le a nībe na wa wō a 'yerbir nyā a ba 'yer, "A kō tōc ī a le ε."

XVII Ka a Yesu kaa ba a le a tāiū tī sūor, "Ala ī a kō ī a le ε, a par nī bo an sēb a Nāaṇmīn gān pō ika, 'A kūsīr 'lō a mūmīerbē na tōr le ī a kūsīr ju?' **(Yiel**

Gān 118:22) **XVIII** Isūc jaa wa lo a kūsīr nyā ju na kar kara, tīche 'lō mī wa lo dib āsūc won pōrpōr wō naa." **XIX** Ka a Mosesi nee wiwiilbe nī a Juu nībe bōorlo nīberē kaara sōr 'lō ban na tu nyōc wō fōc, bojūu ba bōon naa ika bala le wō lōb a sukpa gbēb, tīche na ba joro a nībe dābāε.

XX Ba jørø naa Yesu, na ba ir níbe tõ ka ba ti maala fíka nísõn tì jørø wø. Ba buøro naa ika ba wõ a wø nee 'yerbie de nyçon wø 'yõc kþëc sõc nüu põ, na i a paal níkpëe. **XXI** A neber níbe banyãna suor wø naa, "Wiwile sì bõc naa ika fo ma 'yer naa na fo wiil a le na tor, faa 'yõcõnõ níbe gar taa ε, tiche na fu wile a níbe Nääñmün sor ní yelmæe. **XXII** Sør ben be a sun yab a lõpo ku a Nákþëe Siisa bùl sor ba be be ε?" **XXIII** Yesu nyen a ba yẽ na wø 'yer ku ba, **XXIV** "Yì wiil ma a libikur. An ju ñmaa ní a wø yuor le be be?" **XXV** A ba 'yer, "A Nákþëe Siisa le." A wø 'yer ku ba. "Yì ku a Nákþëe Siisa a ala na i a Nákþëe Siisa bon na yì mì de a ala na i a Nääñmün bon mì ku a Nääñmün." **XXVI** Ba ber won a nee faa a anyãna won 'yer a chãsara, ka neer 'maa ba ní a 'yer nyãna won 'yer, a ba i gbulo gbulo.

XXVII A Saduseemine na 'yer ika a kũu põ irfu ba be be ε, bamíne wan a Yesu së wa suor wø. **XXVIII** "Wiwile, Mosesi sëb 'yõc a wø gãn põ ku sì ika, ala i daba kul põc na wø wa kpi, tiche ka a põc ba dõc bie ε, a yëbe wø de a põc kuor kul na wø dõc bie ku a yëbe. **XXIX** Yëer ayopõi le dõc be be, ka a ba kþëe kul põc na wø kpi, tì baa dõc bie ε. **XXX** Ka a wø turo **XXXI** ní a ata sõc mì kul a põc, tì kpi, le a yëer ayopõi bala mì, kul a põc tì kpi baa dõc bie ε. **XXXII** A baaraa jaa ka a põc mì kpi. **XXXIII** An be a le, bala wa ir a kũu põ, buor sõc põc le won i, an i ba jaa ayopõi kul wø naa?"

XXXIV A Yesu 'yer ku ba, "Níbe na be ka a wer põ, kulo ní taa. **XXXV** Tiche a bala na seen na ir a kũu põ a bïbir 'lõ, bala ba kulo taa ε. **XXXVI** Bala

kõ le kpi go ε, nítāa le a malakası na ba kpire ε. Ba ı naa Nääajmın bibiir an ı bala le ı a kũu pɔ irfu bibiir. [XXXVII](#) A kũu pɔ irfu, Mosesı mı wiil sı naa ıka a ın yelmäe a le won seb a wo gän pɔ, a Nääajmın na 'yere nı wo a tibile na 'lire a bűu, ka wo seb ıka Nääajmın buɔl wu mäe, Abraham, Isaakı nı a Jekob Nääajmın. [\(A\)](#)

Yifu Gän 3:6) XXXVIII Waa ı kün Nääajmın ε, tiche wu ın a vuε Nääajmın a wu 'yɔɔ le ba jaa ı vuε."

[XXXIX](#) Ka a Mosesı neε wiwiilbe bamıne 'yer, "Wiwile, fu 'yer vıla." [XL](#) Nıre jaa ba le 'la suor wu go ε.

[XLI](#) Yesu pāa suor ba naa, "Nmıne le a ı ka a nıbe 'yere ıka a Kırısıto ın a Nää David Bidaba?

[XLII](#) A Nää David mäe 'yer a wo yiel gän pɔ, 'A n Soro Nääajmın 'yer ku a n Soro nyă won ir, "Jäne a n nüsɔɔ jie, [XLIII](#) ka n wa de a fu dödeme bin a fu gbeε pílem." ' [\(Yiel Gän 110:1\) XLIV](#) A Nää David buɔl wu naa a wo Soro, nmıne won le ure wa ı a wo bie?"

[XLV](#) A nıbe na chelə a le won 'yere, ka Yesu 'yer ku a poturbo. [XLVI](#) "Yı gu yı mäe a Mosesı neε wiwiilbe 'yɔɔ. Ba nɔ̄ naa fuu veesı sufı, na ba nɔ̄ ıka ba puoro ba a dar pɔ. A ba lɔɔfu yie a niem le ba ma jäne na ba jäne a jibere jie bala wa lɔɔ dire. [XLVII](#) Bala le ma fɔɔ a pɔɔ kɔe yie na ba ma suor Nääajmın kor buɔrɔ ıka a nıbe ba kaara ba. Ban nyen ge deer."

XXI

[I](#) Yesu duɔn kaa nyε a tara dëme na 'yɔɔnɔ a ba libie be a Nääajmın puorfı yir. [II](#) Wo nyen pɔɔ kuɔr nɔɔ suɔ mı na 'yɔɔ kobsı ayi. [III](#) A Yesu 'yer

ku ba, "Yelmāe l e n 'yere kurō yi ika a pōc kōr nōc sūc nyā 'yōc gar ba jaa. **IV** A nibe banyāna ma ir 'yōc tī che a libie amine, tiche a pōc nyā bon jaa won tara le wō de 'yōc."

V A Yesu poturbo bamine 'yere na a le ban maal a Nāaŋmīn puorfū yir nī a kōsir vīelsi, nī a kōfosi ban ku Nāaŋmīn. Tiche ka Yesu 'yer ku ba, **VI** "A kōsibē anyāna yīn nyē a kana, sōc waara naa, āsūc jaa kō dōol a wō tō ju ε, a jaa na wel gā tēe." **VII** Ka ba sūor wō, "Wiwile, dabor le an i? Bo le na i a jāne ala wa buɔrō a ifo?"

VIII A wō 'yer ku ba, "Yī gu yi māe ka nīre taa bel yi ε. Bojūu niyōc le na de a n yuor waan wa 'yere ika, 'Maa le ba i,' ka a i, 'Sōc gbōr naa.' Yī taa turo ba ε. **IX** Yīn wa wō jeer nī faa taa, yi ta vē ka dābāe kpe yi ε. A anyāna le na de nie wa, tiche a ba i a baarfū le ε." **X** Tī pāa 'yer ku ba, "Nībe na ir tī jeer nī a tēe āsūc nībe, ka a nāmīne mī ir jeere taa. **XI** A tēe na mīr naa a jie wō jaa ka a kō lo ka a baal dēbe de jiir a jaa ka a dābāe nī jāne yi saaju.

XII "Sere tiche ka anyāna na wa i ban ge yi naa, na ba nyōcōr yi chiin a lōcfū jiir na ba fir yi chiin tī pōc. Ban fir yīn chiin a nāmīne yie nī a paal nīberē jie a n yuor jūu. **XIII** A anyāna na ku yīn sōr ka yi di a n dāasīe ku ba. **XIV** Tiche yi ta i ka a i yi tīere a le yīn na tī 'yer faa yi māe ε. **XV** Bojūu maa le na ku yi a 'yer nī a yē ka a yi sāma dēme kō tōc nyē jie chūr yi ε. **XVI** A yi sāamīne nī a yi mamīne, yēer nī a yi bal nībe nī a yi barmīne na gar 'yōc yi ka ba ku a yi bamīne. **XVII** Nībe ba jaa na 'laar yi naa a maa jūu. **XVIII** Tiche a yi

jukeelbir kõ wa we ε. **XIX** Yìn chene sō Nāaŋmūn ní yelmāe yìn faan yi māe.

XX “Yìn wa nyε a sojası a ba wa ηmaa jilõ a Jerusalem, yi bõc ika a wu welfu gbõr jaa yεyε. **XXI** Ka a bala na pāa be a Judiya ba joro duoro a tõn jur. A bala mī na be a a Jerusalem tēe pō, yi joro yire, ka a bala mī na be a tēe kõkoor ba ta le kpε a tēe pō go ε. **XXII** A sōc nyāna le a Nāaŋmūn na kpāa a Isūral nībe, a kpāafu nyā na in a le ban seb a Nāaŋmūn gān pō. **XXIII** A bıbir nyā na in wōm ku a pōc puor nī a bipile dēme, dōoye kpēe na ben a wer pō, bojūu Nāaŋmūn suur le dire a wu nībe. **XXIV** Sōkpēe le ban kon ba, tī nyɔɔr ba nīpɔɔrsı kaar ku a paalsı. Ka a bala na ba i a Juu nībe na neere naa a Jerusalem wa tī tān a sōc 'lɔ a Nāaŋmūn na 'yōc ku ba.

XXV “Yìn nyen jānsı a mōtōc pō, ηmera pō nī a ηmerbie pō. Tuo na poon nīborō jaa na be ka wer ju, ka dābāe kpε a nībe, a man kpēe kūc na kara na a ɔɔrɔ. **XXVI** Dābāe nyā na vē naa ka a nībe pel, bojūu ba bōcōn naa a dōoye nyā na waara a wer pō, a saaju bomo a jaa na dōcōnō naa. **XXVII** A daar 'lōnō le ban nyε a maa Nīsaal Bie na yi a julōjuur pō, waara nī a kpēc nī a tur kpēe. **XXVIII** A yele anyāna wa ırε, yi ır ara tī jεer a yi jur, bojūu a yi faafu gbõrō naa.”

XXIX Sōkpa nyā le a Yesu lōb ku ba, na wa 'yer, “Yi kaa a pōlpol tīe nī a tur a jaa. **XXX** Yìn wa nyε ka a tuorō a vaar yi ma bōcōn naa ika tol tara naa. **XXXI** A le mī le, yìn wa nyε a yelsı anyāna ka a ırε, yi bōcōn ika a Nāaŋmūn nāalōu gbõr naa.

XXXII "Yelmāe jaa le n 'yere koro yi ika nisaal jaa kō kpi baar ε, tiche ka a yelsi anyāna i ε.

XXXIII A saaju nī a tēe, a jaa na wa baaraa, tiche a maa 'yerbie kō wa baar ε.

XXXIV "Yi guro yi māe, ka a yi nyāa taa pōo ε, nī dāa kuolfo nī a āgān nyā bōbūorsı ka a bībir nyā taa wa dūu yi fika chēbaa na teb ε. **XXXV** Bojūu a le na i un na wa, pōon nīre jaa na be ka a wer nyā pō. **XXXVI** Yi kaara na yi suɔrɔ Nāaŋmīn, na yi tōo jo yi a ala a jaa na wa wa i pō, na yin tōo ara a maa Nisaal Bie niem."

XXXVII A Yesu ma wile naa a nībe be a Nāaŋmīn puorfū yir, tiche ka a tāscō ka wu ma do a tōo 'lō ban buɔlo a Olive Tūr Tōo tī gā a be. **XXXVIII** Ka a nībe ma chene ɳmaa ir a bibio wa be a Nāaŋmīn puorfū yir ika ba wa chel a wo 'yer.

XXII

I A Paanõkōo Lōofu ban buɔlo a Gōl Bar Difū gbūrɔ naa. **II** Ka a Juu nībe bōorlo nīberε nī a Mosesi Nēe wiwilbe buɔrɔ sōr 'lō ban na tu nyōo a Yesu jaa jom, bojūu ba joro naa a nībe dābāe. **III** Ka a Satan pāa kpe a Judas na yi a Isikariyot na i a nitōnsi pie nī ayi āsuo. **IV** Wu ir chen a bōorlo nīberε nī a Nāaŋmīn puorfū yir gugurbo s̄e, ka ba tī man taa le wun na i, ka ba nyōo a Yesu. **V** Ba pōo pel naa ka ba sōo ika ban ku wu naa libie. **VI** Judas sōo naa na wu kaara buɔrɔ sōr 'lō wun na nyōo a Yesu ku ba ka a nīyōo ba be be ε.

VII A Paanõkōo bībir vīε naa, ka ban ku a Gōl Bar Difū per. **VIII** Yesu tōn a Pita nī Jōon na wu 'yer, "Yi chen tī chōor jie ka sī chen tī di a Gōl

Bar Difu." **IX** Ka ba suor wu, "Nyine le fu buorč ika sī chen tū chōor?" **X** A wu 'yer, "Yin wa tū kpe a tēe pō, yin tuor daba na tuo kōč nī yuor yi turo wo tū kpēn a yir 'lō pō won kpe. **XI** Na yi tū 'yer a yir suō, a wiwile le 'yer ika sī wa suor fu kaa, ka nyine le a sāanba die be, ka 'lō naa wo poturbo na wa di a Gōl Bar Difu? **XII** Won wiil yin bōcōriē dikpēe ban chōor yi maal a bōdiir a be." **XIII** Ba chen tū nyē a le nē a Yesu na 'yer na ba chōor a bōdiir a be.

XIV A sōč na wa ta Yesu nī a wu nitōnsi wa jāne naa a bōdiir par. **XV** Be le wu 'yer kū ba, "N buorč na yōč jaa ika n 'mataa din yi a Gōl Bar nyā bōdiir tū na n di a dōcōye. **XVI** Bojūu n 'yere na kōč yi ika n kō le di yaa go ε, wa tū tān yele jaa na maal baar a Nāaŋmīn nāalōč pō." **XVII** Won wa de a dāa naa ḥmele wu puor Nāaŋmīn yāan tū 'yer kū a wu nitōnsi, "Yi de a anyā nyū lōr taa. **XVIII** Bojūu n 'yere na kōč yi ika n kō le nyū a dāa anyāna go ε, tū tān a Nāaŋmīn nāalōč waa daaar."

XIX Wu le den a paanōč puor Nāaŋmīn yāan tū na wu ḥma de kū ba tū 'yer, "A maa āgān le a nyāna īn diere kōč yi, yi maala a nitō tīere nī ma." **XX** Le nī wu ju le ban wa di baar wu den a ḥmele tū 'yer, "A ḥmele nyā īn a netūr paalaa na ī a maa jāi na kpaar a yi jūu.

XXI "Tiche a 'lō na garu 'yōč ma le n 'mataa dire nī a bōdiir. **XXII** A maa Nīsaal Bie na chen naa nitāa le a Nāaŋmīn na bin, tiche nebier ben a nire 'lō na garu 'yōč ma." **XXIII** A ba piel surč taa ika a ba buor suō le na pāa tō a nitō.

XXIV Ka nechire mī ir a nūtōnsi pō, a ba chire taa buorō ika ba bō̄ buor sō̄ le na ı a ba jaa nūkpē̄s. **XXV** A Yesu 'yer kū ba, "A bala na ba ı a Juu nūbe nāmīne ε, ma fire naa a nūbe, ka a bala mī na wile a ba kpāen buorō ba māε, nūsōnbō. **XXVI** Tiche yin 'lō a ba ı le le ε, a 'lō na ı a yi kpē̄s, 'lō le na ı a yi jaa bibile, a 'lō na kaara yi, 'lō le na tōnō kōrō yi. **XXVII** Nūbuor sō̄ le ı kpē̄s, a 'lō na jānε a bō̄diir par, bū a 'lō na pōnō? A ba ı a 'lō na jānε a bō̄diir par ε? Tiche a maa na ı a yi nūkpē̄s ben a yi sē̄, ı a yi bō̄ pōnō.

XXVIII "Yin le ı a nūbe bala na chēnε ara gu ma a n wō̄m pō. **XXIX** N kū yin a nāalō̄u nūtāa le a n Sāa na kū ma a nāalō̄u. **XXX** Ka maa nī yin lō̄ di tī nyū be a n nāalō̄u pō, na yi jānε a nāa dakcō ju tōrō a Isīral balsi pie nī ayi 'yer.

XXXI "Simon, Simon, a Satan sō̄r sō̄r Nāaŋmīn sē̄ ika wū yiel yi chi kaar. **XXXII** Tiche a fō̄u Pita n sō̄r Nāaŋmīn kū fū ika, a fū sō̄cfū ta bō̄bur ε, a fō̄u wa līeb puor, fū 'yō̄ a fū taaba ākpāen." **XXXIII** Tiche ka a Simon 'yer, "N Soro, n chō̄r naa ika maa nī fō̄u le na lō̄ kpe a pō̄cfū die pō, na sī 'mataa kpi." **XXXIV** A Yesu 'yer, "A fō̄u Pita, sere ka a nōraa kō a dūna fūn chūr gbēe ata ika faa bō̄ ma ε."

XXXV Be le a Yesu pāa sūur ba, "In dō̄o tō̄ yi a nūjaala, yaa tara libie ε, bū wū nī nafcōr ε, yi dō̄o bō̄ bon faa bū?" A ba 'yer ika baa bō̄ bon jaa faa ε. **XXXVI** A wū 'yer kū ba, "Tiche pō̄pāanyā, fō̄u nyā na tara libie de, fō̄u nyā mī na tara wū de, fō̄u nyā na ba wa tara sō̄kpē̄s ε, de a fū fuu da na fū dān a sō̄kpē̄s. **XXXVII** A sēb a Nāaŋmīn

gān pō ıka, ‘Ba sōr wōn ‘yōc a tōdēbē dēme pō.’ (*Isaiya 53:12*) N ‘yere na kōrō yī ıka maa le ban maal a le nē, őc, a le ban sēb a n yele a gbōrō na tafō.’ **XXXVIII** Ka a poturbo ‘yer, “Sí Soro nyē sōberē ayi.” A wō ‘yer, “A sēe naa.”

XXXIX Yesu yin duoro a Olive Tūr Tōc ju, nītāa le wōn ma ıre ka a wō poturbo turo wō. **XL** Wōn wa ta a jie wō ‘yer kō ba, “Yī sōrō Nāaŋmīn na yī taa lo a bēer kaa pō ε.” **XLI** Wō tōn jāa ba bālāa fīka kōsīr fōn na lōb ka wō ta, na wō gbōr dumō sōrō Nāaŋmīn ‘yere, **XLII** “N Sāa, ala ı fu bōrō naa, de a dōcye ḥmele nyāna bar ma, a ı a fu bōfō a ta ı a maa bōfō ε.” **XLIII** Be le a malaka yī be a saaju wa a wō sē wa ‘yōc wō ākpēc. **XLIV** A nībaal na kpe wō a le, ka wō sōrō Nāaŋmīn kpejō jaa ka a nyē hāna wō loro tēe fīka jāi. **XLV** Wōn wa ir a Nāaŋmīn sōrfō jie lēb chen tī nyē ka a wō poturbo gā gur nī pōsōc. **XLVI** Ka wō sōr ba, “Nmīne a yī gā gro? Yī ir sōrō Nāaŋmīn na yī taa lo a bēer kaa pō ε.”

XLVII Wōn chene ‘yere a le ka a ı a nīycō daan sāa, ka a ‘lō ban bōcōlō a Judas a Pie Nī Ayi āsūc le de ba a nie. Wō tōn ta a Yesu puor wō. **XLVIII** Tīche ka a Yesu sōr wō, “Judas, fō ben de puorfō garu ‘yōc a maa Nīsaal Bie?” **XLIX** Yesu poturbo na nyē a le na ıre ka ba sōr wō, “Sí Soro, sī chīere nī a sōberē bī?” **L** Ka a ba āsūc che a Juu nībe bōcōlō nīkpēc gbāgbāa nūsōc toor ḥmaa. **LI** Tīche ka a Yesu ‘yer, “Yī ta le maal a le ε.” Tī na wō sūr a daba toor ka wō choo. **LII** A Yesu pāa sōr a Juu nībe bōcōlō nīberē nī a Nāaŋmīn puorfō yir gugurbo nīberē nī a Juu nībe nīdierbe, “A mō nībier le n ı ka yī waan

sobere ní dakorsı a n nyɔɔfɔ jie bii? **LIII** Maa ní yun le be be bibr ja a Nāanymun puorfɔ yir bechaar pɔ, yaa nyɔɔ ma ε, tiche a yi bibr viε naa ka a libe mī di nää.”

LIV Ba nyɔɔ naa Yesu, na ba chiine a boorlo nää yir, ka a Pita mī be a puor na wu turo. **LV** Ban tī ta ba gbɔɔn būu be a bechaar sālsɔɔ 'mataa jāne ka a Pita mī tī puɔ ba ka ba 'mataa jāne. **LVI** Ka a gbāgbapɔɔbile nyɛ wu a būu na chaar na wu kaara wu jaa tāi tī wa 'yer, “A daba nyā mī in a wu poturo ãsuo.” **LVII** Tiche ka a Pita chiir 'yer, “Pɔɔ, n ba bɔɔ wu ε.” **LVIII** A ba kor ε ka a nire ãsuo nyɛ wu na wu 'yer, “Fø mī in a ba ãsuo.” Ka a Pita 'yer, “Daba, n ba i a ba ãsuo ε.” **LIX** A ba le kor ε, ka a nire ãsuo mī 'yer, “A ba i baal ε, a daba nyā in a ba ãsuo bojūu Galilee le wu yi.” **LX** Ka a Pita 'yer, “Daba, n ba bɔɔ a ala fon 'yerε ε.” Ka a nɔraa mī tɔɔ kō a le ne. **LXI** Ka a Yesu l̄eb na wu kaa a Pita, a wu tɔɔ tiεr tō a le a Yesu na 'yer ku wu ika, “Sere tiche ka a nɔraa kō a dina fon chiir man gbeε ata.” **LXII** Ka a Pita ir yi a yðo na wu tī kō nibaal kõn.

LXIII A doɔr bala na nyɔɔ a Yesu, piel na ba ɪrε wu laara tī ɻmiere wu. **LXIV** Ba pɔɔ wu naa nibie tī suor, “Bɔɔ na fu 'yer ku sī a ninyinε na ɻme fo?” **LXV** Ba le den 'yerbidebe yɔɔ tu ton wu.

LXVI A wer na wa chaar, a Juu nibe nidierebe ní a ba boorlo nibere, ní a Mosesi Nee wiwiilbe l̄iɔn taa, ka ba tara a Yesu waan a be. **LXVII** A ba suor wu, “Ala i fɔɔ le a Ni-ira a 'lɔ, 'yer ku sī.” Ka a Yesu 'yer, “Maa 'yer, yi kɔɔ sɔɔ ε.” **LXVIII** Ala i n suor yin 'yer yi kō haa ma nee ε. **LXIX** Tiche an yi a dina chiine, a maa Nisaal Bie na jāne naa

Nāaŋmīn kpēč sōč nūsūč jie.” [LXX](#) Ka ba suor wu, “Fōč le ı a Nāaŋmīn Bie ɔ?” Kaa a Yesu 'yer, “Yin le 'yer ika le n ı.” [LXXI](#) Ka ba pāa 'yere kōrō taa, “Bāa 'yōč le sī le buorō dāasīe go? Sī wōn yi a wu māe nēe po.”

XXIII

[I](#) Be le a nīyōč bala pāa tara a Yesu chiin a be a paal nīkpēč Pilate sē. [II](#) Na ba tī piel 'yere a 'yersi anyāna dōčlō wu, “Sī nyen a daba nyāna ka wu 'yōčnōč a nībe 'yer, a ba ta yab a lōpo ku a Nāa Siisa ε, na wu le 'yer ika 'lō le ı a Nī-iraa na ı a nāa.” [III](#) Ka a Pilate suor a Yesu, “Fōč le ı a Juu nībe nāa ɔ?” Ka a Yesu 'yer, “Jō, fōč baa 'yer.” [IV](#) Ka a Pilate pāa 'yer ku a bōčrlo nīberē nī a nībe, “N ba nyē chefu jaa a daba nyā jie ε.” [V](#) Tīche ka a nībe tōr tī chene 'yere, “Wiilfu nyāna le wu tara dōčnōč nī a nībe be a Judiya. Galilee le wu piel a yele nyāna be wa tān a ka.”

[VI](#) Pilate na wō a nītōč ka wu suor, Galilee le a daba yi bii? [VII](#) Wōn wa bōčn ka a Herōd paal nīre le, wu vē naa ka ba tara wu chiin tī ku a Herōd, ka ı a Jerusalem le wu mī be a sōč 'lōnōč. [VIII](#) Herōd na wa nyē a Yesu, wu pōč pel naa, bojūu a kor wun wō a Yesu yele na wu buorō a wu nyefu, ka wu tōč a ne'maa tōmō. [IX](#) Na wu suor a Yesu suor yōč tī waa haa wu nēe ε. [X](#) Ka a Juu nībe bōčrlo nīberē nī a Mosesi Nēe wiwiilbe na ara a be 'yere 'yer kpāen dōčlō wu. [XI](#) Herōd nī a wu sojası maal a Yesu dēer na ba tīre wu laara. Ba su wu naa a nāa fuu tī līeb wu chiin a Pilate sē. [XII](#) Herōd nī a Pilate dōč tara taa nī 'yer, tī a daar 'lōnōč le ba maal a 'yer.

XIII Be le a Pilate buol a bɔɔrlo nibere, ni a tēe nibere, ni a nibε ba jaa lōč taa. **XIV** Na wu 'yer ku ba, "Yin le waan a daba nyāna a n sē wa 'yer ika wu sōčnō naa a nibε. N vīer naa a wu 'yer a yi jaa niem ka a ala yin 'yer dōč wu ba i yelmae ε. **XV** Herōd mī ba nyε yele jaa a wu jie ε, ala le so ka wu le līeb wu wa ku si, yin māe nyε naa won ba maal yele jaa na seen kūu ε. **XVI** A le jūu in vēn naa ka ba fōb wu tiche kaa n bar wu." 1

XVII Ka ba jaa ḥme chel daa 'yere, "Njmaa daba nyā ju tī na fu yuo a Barabasi na fu ku si." **XVIII** Ba pōč naa a Barabasi, bojūu 'yer dōč lo be a tēe pō, ka wu ku nire. **XIX** Pilate na buorō ika wu bar a Yesu wu le 'yer ku a nibε go. **XXI** Tiche ka ba chene ḥmieri a chelsi 'yere, "Kpa wu a daa ju, kpa wu a daa ju." **XXII** Gbeε ata le wu suur ba, "Bo? Bāa deer le wu i? Maa ba nyε deer jaa won seen kūu ε. A le jūu in vēn ka ba fōb wu tī bar wu." **XXIII** Tiche ka ba chene tāna buorō ika wu kpa wu a daa ju, ka a ba gōmō wa tōč wu. **XXIV** Le le a Pilate 'yer ika won i naa a le ban 'yer. **XXV** A Barabasi lōč na dōč dam a tēe na wu kūn nire ka ba nyōo wu pōč, wu yuo won bar tī ku ba a Yesu.

XXVI A le ban chiine a Yesu, ba nyōon daba yuor na di Simon, Sireni le wu yi na wu yi a yōo tī kpieriε a tēe pō. Ba fir won de a Yesu daa tuo wu ka wu turo ni wu. **XXVII** Nyōo turo wu naa lōčn pōbō, bala le kōnō waala kurō wu. **XXVIII** Ka a Yesu līeb 'yer ku ba, "Jerusalem pōobil, yi ta kōnō kurō ma ε, yi kōnō kurō a yi māe ni a yi

1 **XXIII:XVI** 23:16 A gāma amine pō baa 'yōč a pōfū pie ni ayopōi ε ika, 17 Bala wa dire a Gōl Bar Difū yuon jaa a Pilate ma ir nire a pōfū die pō ku ba.

bibiir. [XXIX](#) Bojūu bıbir kō na wa vīε naa ka yī 'yεr, 'Püpəl le ku a pōbō bala na ab nī pōc 'lō jaa na ba dōc bie ε, bū bīrε ala jaa na ba 'yεn kaa ε.' [XXX](#) 'A ban pāa 'yεrε kurō a tōberε, "Yī lo pōc sī, na yī ūu sī." '

(Hosea

[10:8\)](#) [XXXI](#) Ala i nībē maala naa a nūtōnōk u a tīε na chēnē i a 'maar, qmīnē ban i wō 'lō wa ko?"

[XXXII](#) Dōor ayi na maal deer, ka ba nyōor ba 'matāan a Yesu chiine a kōfū jie. [XXXIII](#) Ba chiin ban tī tān a jie ban buɔlo Julaa, be le ba kpa āsūc jaa a wō daa ju, ka a nīdēbe ayi bala ka a āsūc be a Yesu nūsōc jie, tīchē ka a āsūc mī be a wō gubaa jie. [XXXIV](#) Be le a Yesu 'yεr, "N Sāa, vē kū ba, baa bōc a le ban ure ε." Gbām le ba gba na ba pōn a wō fuusi.

[XXXV](#) Ka a nībē ara kaara wō, ka a Juu nībē nībērε ara kpere wō na ba 'yεrε, "Wō ma faan bamīne, vē a wō faa a wō māe ala i 'lō le i a Nī-iraa 'lō a Nāaŋmīn na ir." [XXXVI](#) Ka a sojasī mī wa ure wō laara, na ba de a dāmiir kū wō. [XXXVII](#) Tī na ba 'yεrε, "Ala i fōo le i a Juu nībē nāa, faa a fu māe." [XXXVIII](#) Ba sēb sēbie mar be a wō ju pō ka a 'yεr, "Nyāna le i a Juu Nībē Nāa".

[XXXIX](#) A nīdēbe bala ban lōo kpan wō, āsūc torō wōn 'yεrε, "A ba i fōo le i a Nī-iraa ε? Faa a fu māe tī mī faa sī." [XL](#) Tīchē ka a wō tō sūc 'lō gōnō wō 'yεrε, "Faa joro Nāaŋmīn dābāe ε, an i a kūu 'lō le fu mī kpire. [XLI](#) Sīn gefū sēen sī naa, sī nyēn a le na sēe sīn maal, tīchē a daba nyā 'lō ba maal deer jaa ε." [XLII](#) Tī pāa 'yεr kū a Yesu, "Tīer tō ma fōo wa kpe a fu nāalōo pō." [XLIII](#) Ka a Yesu 'yεr, "Yelmāe le n 'yεrε kurō fu, dīna maa nī fōo le a Nāaŋmīn tēvīla pō."

XLIV A mōtōč dōč gbōrō a garju sālsōč tīchē ka a chāa i jaa gbēb, ka a mōtōč wa tī vir. **XLV** A mōtōč ba le chaar go ε, ka a fōbaa 'lō ban lū var a Nāaŋmīn puorfō yir die pō 'mar ayi. **XLVI** Be le a Yesu tān kpēč jaa 'yer, "N Sāa, fu nūu pō le n de a n sīε 'yōč." Won wa 'yer a nūtō baar, tī voor a wō vuur baaraa. **XLVII** A sojası nūkpēč na nyē a le na i wō dān Nāaŋmīn tī 'yer, "Sūre jaa a daba nyā un nītor." **XLVIII** Ka a nūbe ba jaa na lōč taa a be nyen a le na i ka ba līeb pōsōč, na ba waala kulo. **XLIX** Tīchē a wō nūbōčnsı pōčn a pōbō bala na tu wō yi a Galilee ara tēer tī kaara a le na ırē.

L Daba āsūč mī ben be ban bōčlō Josefō, wō pōč naa a nūberē pō, na wō i nīsō nī nītor. **LI** Wō tōr naa a le ban 'yer nī a le ban ırē. Wō yi naa a Judiya paal pō tēe ban bōčlō Arimatīya, wō mī dōč chele a Nāaŋmīn nāalōč. **LII** 'Lō le chen a Pilate sē tī suor a Yesu āgān ika wō ūu. **LIII** Na wō pāa yōč a kūu suun tī vil wō a fōpīla pōč tī ūu wō a yaa ban chī kūsūr pō, ban ba ūu nīre sere ε. **LIV** A daar 'lōnōč le ba mī chōčrō ka a Pēnfō Bībir na piel. **LV** A pōbō bala nī a Yesu na 'mataa yi a Galilee wa, ba tu naa a Josefō tī nyē a yaa nī a le ban ūu a Yesu. **LVI** Tī na ba pāa līeb kul tī chōčr a tāi nī a kānyūu vīla na tī fō a Yesu āgān, tīchē a Pēnfō Bībir jūu, baa dam ε, ba pēn naa a le a Mosesı Nēe na 'yer.

XXIV

I A Pēnfō Bībir divīe bio bibio, a pōbō den a kānyūur vīla ala ban chōčr chiin a be a yaa par. **II** Ba tī nyēn ka a kūsūr bil yi a yaa nēe pō. **III** Ka ba kpē tīchē baa nyē a Yesu āgān ε. **IV** A ba ara bēne

a le nε ka a dɔɔr ayi wa dūu ba ka a ba bɔ̄sursı pel saa nyiurfı kaar. **V** Ka a dābāe kpe a pɔ̄bo, ka ba kpa kpa jur a tēe, tiche ka a dɔɔr suv̄ ba, "Bo so ka yi buɔɔrɔ a vor a kūusı pɔ? **VI** Waa be ka ε. Wu ir naa. Yi tier a le won 'yer ku yi a sɔ̄ɔ 'lɔ won be a yi sɛ̄, be a Galilee. **VII** 'Ban nyɔ̄ɔ naa a maa Nisaal Bie 'yɔ̄ɔ a nidebe nuur pɔ, ka ba ku ma a daa ju, tiche a ber ata daar, ka n le ir i vor.' " **VIII** Be le ba pāa tier tɔ a wu 'yerbie.

IX Ban wa yi a yaa par kul, ba tı man a anyāna ku a Pie Nı Bõ'yen nı nire jaa. **X** Meer na yi Magdala, nı Joana nı a Jemesı ma Meer nı a bamine na puɔ̄ ba le man a anyāna ku a nitɔ̄nsı. **XI** Tiche baa sɔ̄ɔ de a pɔ̄bo 'yer ε, bojūu a ba 'yer nyentāan jire. **XII** An be a le ka Pita vaa ir jo chen a yaa par, na wu tı guun muul kaa na wu nyε a fɔ̄pila na for gā wo yō, ka wu l̄eb yi tı bēne a le na i.

XIII A daar 'lɔ̄nɔ̄ a wu poturbo ayi chiine naa a tēbile āsuɔ̄ ban buɔ̄lɔ Emayusı na ba jāan a Jerusaləm ε. **XIV** Ka ba pāa 'yerε kuro taa a le jaa na i. **XV** A le ban 'yerε na ba mana a anyāna kuro taa, ka a Yesu māe wa puɔ̄ ba a ba 'mataa chiine. **XVI** Tiche ka a lı̄ ba a baa bɔ̄ɔ wu ε. **XVII** Ka wu suv̄ ba, "Bo le yi chiine mana kuro taa a le mɔ?" Ka a nibaal kpe ba a ba tεε ara. **XVIII** Ka ba āsuɔ̄ yuor na di Kileopası suv̄ wu, "Fɔ̄u tεε le i sāan be a Jerusaləm na faa bɔ̄ɔ le na i a be a ber ayi anyāna ε?"

XIX A wu suv̄, "Bo yele?" Ka ba 'yer, "A Yesu na yi a Najareti, Nāaŋmın 'ye'yerε le wu i, ka a wu 'yer nı a wu maalfı kp̄emę a Nāaŋmın nı a nibe niem. **XX** A bɔ̄ɔrlo nibe re nı a sı nibe re nyɔ̄ɔ won

tür ıka ba ku, ka ba kpa wu a daa ju. [XXI](#) Tiche 'lo le sun mi tiere ıka won faan a Isural nibe. A ala na i deer jaa ni nyã, ber ata ni nyã a le na i. [XXII](#) A si pobo bamine le wa 'maa si nee, a bibio nyana le ba chen a yaa par, [XXIII](#) tiche baa ti nyee a wu ãgãñ e. Na ba wa 'yer ku si ıka ba nyen malakasi ka ba 'yer ıka wu ir i vor. [XXIV](#) Ka a si taaba bamine paa mi chen a yaa par ti nyee ka i a le ne a pobo na 'yer le, tiche a 'lo mae baa nyee wu e."

[XXV](#) Ka wu 'yer ku ba, "Nmune le yi faa tier le, na yaa tõc tier to na yi soc de a le a Naañmin 'ye'yerbe na 'yer e? [XXVI](#) A ba i a Ni-iraa na din a dcoye anyana ti na wu paa kpe a wu tür po e?" [XXVII](#) Wu piel naa Mosesi ni a le a Naañmin 'ye'yerbe ba jaa, na wu paa wiil ba a par a le a Naañmin gän na 'yer a wu mae 'yer.

[XXVIII](#) A le ban wa tara a tée 'lo po ban chiine, a Yesu po naa fika teer won chiine. [XXIX](#) Tiche ka ba suor wu yääyäabile 'yer, "Lieb kpe wa gä a si se, bojüu mõtõc 'mør baar." Ka wu lieb kpe na gä a ba se. [XXX](#) Be le a ba ti 'mataa jäné a bõdiir par na di, ka wu de a paanõc na puor Naañmin yääan, ti piel ñmara põnõ ba. [XXXI](#) Ka a ba nibe paa yuo, ka ba bõon ıka a Yesu le, ti wu bõr a ba niem. [XXXII](#) Ka ba 'yer kuro taa, "Ala le so won 'yer ni si a sör po ka a nõc kpe si a le, won wiil si a le na seb a Naañmin gän po." [XXXIII](#) Be le ba vaa ir fõc jaa lieb chen a Jerusalem ti nyee a Pie Ni Bõ'yen ni a Yesu poturbo bamine na lõc taa. [XXXIV](#) Na ba 'yer ku ba, "Sire jaa le a si Soro ir i vor, na wu ir a wu mae wiil a Simon." [XXXV](#) A ba

ayi bala pāa man a le na i a sōr pō nī a le ban de bōōn ika a Yesu le wōn wa ḥma a paanō.

XXXVI A anyāna ban chēne 'yerē ka a Yesu māe wa ara a ba sē tū 'yer kū ba, "Nyā'maar wō be a yi sē." **XXXVII** Ka a dābāe kpe ba a ba mii a le a gbe gbe, tīer ika kpīn le ba nyē. **XXXVIII** A wō suor ba, "Bo le so ka a dābāe kpe yi a le, a nī bo le so ka yi baala a le?" **XXXIX** Yī kaa nyē a n nuur nī a gbeε, maa māe le, yi sur ma kaa, kpīn ba le ε. Kpīn maa tara āgān nōn nī kōor nītāa le yīn nyē ma in tara ε." **XL** Wōn 'yer a nītō baar, wō wiil ban a wō nuur nī a wō gbeε. **XLI** Tīche baa chēne sōo de sere ε, nōo kpe ba naa ka a neer 'maa ba, ka wō suor ba, "Yaa tara bon na kū ma ka n di ε?" **XLII** Be le ba kū wō jāŋmaa ban wō, **XLIII** ka wō 'wōb be a ba niem.

XLIV Wō pāa 'yer kū ba, "A anyāna le n 'yerē kurō yi in dōo chēne be a yi sē. Yele a jaa na sēb a Mosesi nēe pō, nī a ala na sēb a Nāaŋmūn 'ye'yerbe gān pō, nī a yiel gān pō, a n jūu na i naa le." **XLV** Be le wō pāa yuo a ba tīer ka ba tōo bōō a Nāaŋmūn 'yer ala na sēb a wo gān pō. **XLVI** Wō 'yer kū ba, "A anyāna le sēb a Nāaŋmūn gān pō, a Nī-iraa na din dōoyē na wō kpi na wō le ir i vur a ber ata daar. **XLVII** Ban den a wō yuor muol kū nīburō ba jaa, ka āsōo jaa wa lēb a wō tīer, Nāaŋmūn na vē naa a wo yeldēer bar, Jerusalem le an piel. **XLVIII** Yīn le i a anyāna dāasie dēme. **XLIX** A maa na tū tō naa a 'lo a n Sāa na tīr a nēe kū yi, tīche yi chēne jāne a Jerusalem, ka a kpēc 'lo wa yi a saaju wa pōo yi."

L Wō tara ban yin tū gbūrō nī a Betani na wō tur a nuur saaju suor Nāaŋmūn 'yōo ba. **LI** A le

won suor a Nāaŋmın ku ba, wo bar ba naa ka
Nāaŋmın 'mōo wo don be a saaju. [LII](#) A ba pāa
gbor dumo puor wo tı lıeb püpəl kul a Jerusalem.
[LIII](#) Bıbir jaa le ba ma chen be a Nāaŋmın puorfö
yir tı dāna a Nāaŋmın.

**A Nāaŋmūn Nətur Oaalaā Gān, Burfuɔr
Birifor, Southern: A Nāaŋmūn Nətur Oaalaā Gān,
Burfuɔr New Testament**

copyright © 2006 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Birifor, Southern

Contributor: Aramaic Bible Translation, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

97b1f1fe-19fd-52d9-9481-ad2a6ade2772